BEN GÖNEN'DE DOĞDUM

Ömer Seyfettin Biyografik Romanı

Kısa bir ömrün uzun hikâyesi

SALİM NİZAM

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1793
EDEBÎ ESERLER: 916

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-241-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Abdullah Ezik

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Salim Nizam: 1970 yılında Gönen'de doğdu. İlk ve orta öğrenimimi Gönen'de tamamladı. Gönen Ömer Seyfettin Lisesini bitirdi.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe öğretmenliği ve Anadolu Üniversitesi Türk dili ve edebiyatı bölümlerinden mezun oldu. Askerlik hizmetini Kıbrıs Güzelyurt'ta yedek subay olarak tamamladı. Ardahan, Bartın ve Balıkesir illerinde öğretmenlik yaptı. Halen Balıkesir Gönen'de Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.

Edebiyatla yakından ilgilidir. Şiir, hikâye ve roman yazmaktadır. Hikâyeleri *Hece Öykü*, *Berceste* ve *Edebice* dergilerinde yayınlandı. Ülke çapında hikâye dalında birçok ödülü vardır. Basılmış eserleri arasında *Sisli Göl*, *Ömrüm Uzaklarda Azalmasın*, *Senin İçin Enginar Sakladım*, *Son Kazak Kocagöl* ve *Kırmızı Minibüs* romanları bulunmaktadır.

Yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Türk Edebiyatı Öykü Ödülleri

- *Sisli Göl*

2005 Türk Dünyası Ömer Seyfettin Öykü Yarışması (Mansiyon Ödülü)

- *Köy Saatçisi*

2006 Gönen Ömer Seyfettin Öykü Yarışması (Birincilik)

- *Ağaçkakan*

2007 Balıkesir Öğretmen Hatıraları Öykü Yarışması (Üçüncülük)

- *Portakal Kabukları*

2008 Balıkesir Öğretmen Hatıraları Öykü Yarışması (Birincilik)

- *Ters Lale*

2008 Ümit Kaftancıoğlu Öykü Yarışması (Mansiyon)

- *Bandırma Yanıyor*

2008 Mustafa Necati Sepetçioğlu Öykü Yarışması (Mansiyon)

- *Elbisemi Çamaşır Telinde Unutma Anne*

2008 Ankara İlesam 1. Ulusal "Esere ve Emeğe Saygı" Öykü Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *Minare Ustaları*

2009 Nevşehir Hacıbektaş Veli Öykü Yarışması (Üçüncülük)

- *Deli Deliden Hoşlanır*

2009 İzmir Seyrek Mutluluk Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *İstanbul Mimarları*

2010 İstanbul 2. Mimarlık Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *Kestane Çorbası*

2010 Ankara Meva Memur Hikâyeleri Hikâye Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *Leylekli Konak*

2010 Çorum Mahmut Tunaboylu Öykü Yarışması (Birincilik)

- *Saçlarıma Kına Yak Baba*

2010 İzmir Seyrek Göç Öyküleri Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *Minyatür İstanbul*

2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik Meclisi "Senin İstanbul'un Yarışması" Düzyazı Kategorisi (Birincilik)

- *Tipi*

2011 Mersin Aydıncık Belediyesi 2. Kelenderis Öykü Yarışması Juri Özel Ödülü

- *Koca Meşe*

2011 Orhan Kemal Öykü Yarışması (Mansiyon)

- *Gelincik İlaçlayıcısı*

2013 Ümit Kaftancıoğlu Öykü Yarışması (Mansiyon)

- *Bostan Korkuluğu*

2013 Semerkand Çocuk Romanı Yarışması (Mansiyon)

- *Apolyont Gördü Göl Yazdı*

2013 1.Ölüdeniz Öykü Yarışması (İkincilik)

- *Tırtıl*

2013 Kırkseder Öykü Yarışması (İkincilik)

- *Fahri Dilmaç Yoğun Bakım Ünitesi*

2013 Bezmialem Vakıf Üniversitesi Hastalık Hikâyem Yarışması (Yayınlanmaya Değer)

- *Elma Kuşları*

2014 YAZAK Yazarlık Akademisi Dermeği Öykü Yarışması (Üçüncülük)

DOĞDUĞUM YER

Buralardan çok uzakta bir köydü!
Beyaz, billur bir derecik içinden,
Hıçkırırdı, sevinerek geçerken.
Kenarında vardı birçok söğüdü...

Ben işte bu söğütlerin susmayan
Gölgesinde büyümüştüm. Evimiz
Tenha idi; ne yabancı, ne bir iz...
Bahçemizdi yakındaki o orman.

Bir ses, "sevin!" derdi gülen rüzgârda,
Sevinçlere yoktu orda nihayet.
Sanılırdı bu ses gümüş dallarda

Görünmeyen bülbüllerin öğüdü!
Doğduğum yer, doğduğum yer... O cennet
Buralardan çok uzakta bir köydü!

Ömer SEYFETTİN

SUNUŞ

ÖMER SEYFETTİN'İN İZİNDE

Nâzım H. Polat

Yakın dönem Türkçemizin en güzel verimlerinden bazıları biyografik romanlardır. Aslında kurmaca bir tür olan romanı, bir şahıs çevresinde yaşananlara yaslayarak anlatınca biyografik romana varılıyor. İşin özü, tarih malzemesine kurmaca elbise giydirmekten ibaret… Bu tarzdaki Türk romanlarını Tanzimat yıllarında aramanın yanlışlığı söylenerek ilk örneklerin erken Cumhuriyet yıllarında bulunabileceği ileri sürülmüştür. Örnek diye gösterilen Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Seydi Ali Reis*'i (İstanbul 1927) ve Vâlâ Nurettin'in *Baltacı ile Katerina*'sı (İstanbul 1928) da ilk olmanın zayıflığını taşırlar. Bunlarda bilgi yerine sunulan şeylerin tarihle ilgisi pek alt seviyelerdedir. Hatta Vâlâ Nurettin'in eseri tarih bilgisini sevimli hâle getirerek kalıcılığını sağlamak isterken ipin uçunu ergenlik psikolojisine kaptırınca biyografi kaybolmuş, Freudyen rüyalarla süslü masal âlemi ortaya çıkmıştır. Hatta bu yüzden İsmail Hami Danişmend, *Baltacı'nın Prut Zaferi* (İstanbul 1955) adıyla bir kitap yayımlayıp *Baltacı ile Katerina* romanında yazılanları reddetmek gereğini duymuştu.

Söze bu cümlelerle başlamamın sebebi, tarihî roman ve onun renklerinden biri olan biyografik roman için mutlak bir ölçü bulunmadığını örneklendirmekti.

Oğuz Atay'ın yazdığı *Bir Bilim Adamının Romanı* (İstanbul 1975), biyografik romanın en uygun örneklerinden biri olarak kabul görmektedir. Daha sonraki yıllarda basılanlar ise artık bu eserin yöntemini bir kanava gibi kabul etmişlerdir. Layık olduğu dikkatten mahrum kalmasına rağmen Vedat Ali Tok'un *Pervanenin Rüyası - Fuzûlî Romanı* (2007) adlı kitabı, biyografik tarihî roman sınıfının başarılı

eserlerindendir. Hemen belirtelim ki Mehmet Emin Erişirgil'in *Ziya Gökalp: Bir Fikir Adamının Romanı* (İstanbul 1951) ve *Mehmet Âkif: İslamcı Bir Şairin Romanı* (İstanbul 1956), Prof. Dr. M. Orhan Okay'ın *Bir Hülya Adamının Romanı – Ahmet Hamdi Tanpınar* (İstanbul 2009) gibi roman tadında fakat bilimsel eser sınıfındaki biyografiler -hiç şüphesiz- konumuzun dışındadır. Beşir Ayvazoğlu'nun kendine has yazma tarzıyla oluşturduğu *Peyami / Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı* (1998), *Ömrüm Benim Bir Ateşti / Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı* (2000), *Bozgunda Fetih Rüyası / Yahya Kemal'in Biyografik Romanı* (2001), *Florinalı Nazım ve Şaşalı Edebi Hayatı / Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı* (2007) ve *Fikret* (2020) gibi bilgi ve belge yoğunluğuna rağmen roman rahatlığında okunabilen eserleri de böyledir.

Konumuz açısından asıl hatırlamamız gereken eserler, Ömer Seyfettin'i bir romanın şahıslar dünyasına yerleştirerek yaşatanlardır. Hatırladığım kadarıyla son yarım asrın Türk hikâyeciliğinde öncü rolü olanlardan Mustafa Kutlu, 1990'lı yılların başında TRT - TV için bir Ömer Seyfettin Senaryosu yazmış ve başarıyla oynanmıştı. Sevgili öğrencim Hayri Öztürk, Ziya Gökalp'ı merkeze yerleştirdiği *Al Şafaktan Gün Batıya – Bir Medeniyet Mimarının Romanı* (Panama Yay. Ankara 2016) romanında -doğal olarak- Ömer Seyfettin'i de onun yanı başına koydu. Ziya Gökalp sağ olsaydı, geçmişini ancak bu kitaptaki kadar hatırlayabilir, nakledebilirdi. M. Hayati Özkaya, Ömer Seyfettin hakkındaki ilk belgesel roman *Ateşi Yeniden Yakmak*'ı (Çoban Yayınları, İstanbul 2019) yazdı. Hayati Özkaya, öyle anlaşılıyor ki kendisini, bu romanı yazmak için yaratılmış görüyor. Romanın her cümlesini, sanki kalemi kalbine batırarak yazmış! Salim Nizam'ın romanı işte bu seviye ile başlamak zorunda… Bu hususta sözlerimizi biraz ötelemeliyiz. Çünkü konumuzla doğrudan ilgili bir başka eseri anmadan geçemeyiz.

Yirmi beş yılda, "zaman zaman derleyen, zaman zaman üzerinde düşünüp yazan Alangu'yla birlikte Türkiye'yi dolaşan bu kitap; büyük bir edebiyat geçmişinin öncülerinden birini, gençliğin bilincine katmak, yeni bir çağın gerçeklerine ve şartlarına göre değerlendirerek yaşatmak için yazıldı,". (s.17). *Ömer Seyfettin – Ülkücü Bir Yazarın Romanı* (May Yayınları, İstanbul 1968) adını verdiği eserin baş tarafına güzel bir ithaf cümlesi yerleştirdi:

"Sevgili eşim Mesude Alangu'ya,
Bu kitap bizimle birlikte yürüdü. Sen de sabırla bekledin..." (s. 4)

Kitabını ise daha önce yazılmış olan "hâl tercümeleri"nden ayırarak şöyle tanımlıyordu:

Biyografya, insanı soyut bir boşlukta değil, çağı, yeri ve ilişkileri içinde belirlemeye çalışan bir türdür. Biyografyada anlatılan yalnız olayların iskeleti değil, insanoğlunun, zaman ve çevre içindeki bağlantıları ile çatışarak yürüyüşünü tasvirdir. Bütün bu bağlantıların ona işlemesini, eserlerine yansımasını, düşüncelerini etkilemesini, eserlerinin yazılmasında "olay-eser" ilişkilerini tasvir etmektir. Onun "yeni değerler arayarak yaratmağa, eski değerleri eleştirerek yenilerini yaratmağa" yönelen kişiliğini, yaşadığı çağın ve çevresindeki kişilerin bütün engellemelerine rağmen, bu işini görmekte ve düşüncesini yürütmekteki namuslu direnmesini anlatmağa çalıştık (s. 15).

Alangu'nun eserini emsallerinden ayıran, elinizdeki romanın muhtelif yerlerine ihtimamla oturtulup dikilmiş mumlara benzeyen bu dikkatlerle yazılmasıydı. O mumlar bazen zaman ve mekânla birlikte yaşananları ve yaşayanları yarı aydınlık yarı karanlık bir atmosferde gösterdiği için romancının hayal gücünü harekete geçirmiştir. Ancak alaca karanlık, romancı açısından yorumcu ve tahlilci tavır için büyük bir imkândır. Fakat romancının kurmaca bir dünya meydana getirirken otantik (yaşadığı bilinen, gerçek kişilik) kişiyi vasıta yapmasına ne gerek vardır? Gerçek kişiyi olduğundan farklı göstermek gerçeği saptırmak olmaz mı? Romancı, yaşanmışı yazmak peşindeyse kendisini zabıt kâtibi kadar edilgen yerine koyuyor demektir. O tutanak, gerçeğin bire bir aynısı olsa bile estetik cephesinden bahsedilebilir mi? İnsan zihninin yaratıcılığına kapalı duran hangi gerçek kendiliğinden güzeldir?

Romancı, bir "gerçek kişi" nin serüvenini yazacaksa, belge yokluğu gibi belge çokluğu da bir derttir. Her roman, hayattan küçücük bir seçmedir. Değilse, hayatının sadece bir yılı dakikası dakikasına kameraya alınan biri için 8766 saati yazmak gerekecektir. O zaman gerçeği çöpe atıp onun parodisini yapmış/yazmış oluruz. Demek ki romancı, iyi bir seçici de olmalıdır. Olamıyorsa, kitabını, zihnî melekelerinin eseri sayamayacağı gibi biyografi diye nitelendirmeyi de sanatkâr sıfatına ihanet addedecektir.

Her biyografik roman, ya bir çıkar dürtüsü ya da bir hayranlık üzerine kuruludur. "Başka türlü olamaz mı?" sorusunu başkası cevaplasın; ben başkasının gözüyle bakmayı beceremem. Erol Toy, kurtlu peynir satarak *imparator*luğa yükselen "Fehmi Çok'u çok sevmiyor," diyecektiniz ama diyemediniz, sermayesini sevdiğini hatırladınız… Kaldı ki imparator biyografik değil biyografik olmaya göz kırpan bir köşe dönemecindedir.

Salim Nizam'ın Ömer Seyfettin sevgisi, dünyanın en samimi, en candan sevgisidir; hiç mi hiç hesabî değil tamamen hasbîdir. Onun hikâyelerinde kendisini, kendi gibi olanların meselelerini bulduğu için onu gündeme getirmek, hafızalarda tutmak dışında hiçbir gailesi yok. Hiç kimseye selam, hiçbir makama hulûs çakmıyor.

Fakat sevgi, romancıya bir avantaj değil -çoğu zaman gereksiz övgüye merdiven olduğu için- bir açmazdır. Yaptığı iş, işte bu noktada, romancıya önemli bir görev yüklüyor. Romanın merkezindeki kişi hakkında edebiyat tarihleri veya benzer mecradaki eserlerin sunduğu bilgiler asla yeterli değildir. Arşivlerden faydalanılabilir ama asla yeterli değildir. Oralarda yazılanlar, "Şu tarihte şurada doğdu, şu yaşta şurada komutan idi"den ibarettir. Bunlar kitabî bilgilerdir. Hâlbuki romana hayatın ayrıntısı lazımdır. Çelik-çomak, beştaş, uzuneşek, futbol oynayan çocuk, âşık olan genç, başının yöneldiği değil ayaklarının götürdüğü yere doğru avare yürüyen yazar ve daha bilmem ne kadar hayat fotoğrafı lazımdır romancıya… Salim Nizam bu konuda tam bir ustalık gösterebilmiştir. Ömer Seyfettin'in bütün hikâyelerini ve bunlar dışındaki bütün nesirlerini didik didik eden romancı, ideolojik yönlendirme amaçlı yazılar, gazete köşelerindeki günlük siyasî kalem dalaşıları yanında jimnastik merakını da işliyor. Eğlenmek için de olsa arkadaşlarıyla fal baktırmalarını, falcının söylediklerinin yıllar sonra kan dondurucu biçimde kehanet hükmüne girmesi gibi hayatın ayrıntısı yani günlük yaşantıdan seçmeler sayılacak şeylerle süslemesini de gayet iyi biliyor. Hatta bazı yerlerde tam bir Ömer Seyfettin dikkatiyle halk kültüründe kuşların tavırlarıyla ilgili değerlendirmeleri romanına nakış yapabiliyor. Ömer Seyfettin izinde yürüyerek zaman zaman, mekân-vaka bütünleşmesini sayfalarına taşıyor. Bütün bunlar, bir Ömer Seyfettin romanı için hem elzem hem de başarılı sahnelerdir.

Salim Nizam'ın yayımlanan eserlerinden bir ikisini –mesela *Son Kazak Kocagöl* (2017) *Kırmızı Minibüs* (2019) romanlarını veya *Köy Saatçisi (2020) Leylekli Konak* (2020) *Elma Kuşları* (2020) gibi hikâye kitaplarını görme şansı yakalayabilen her okuyucu, ondaki yazarlık kumaşını görebilir. Onun romancılığına güvenerek son cümlemizi bir istekle bitirebiliriz: Sayın Nizam'ın da artık bu romanı yazarken yaşadıklarını anı hâline getirmesi -bir anlamda romanının romanını yazması- gerekir. Türk okuyucusu ondan daha nice eserler bekliyor… Darısı daha nicelerine…

YAZARIN SÖZÜ

Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden ve Millî Edebiyatımızın kurucularından olan Ömer Seyfettin'in Türkçemize ve edebiyatımıza katkıları kuşkusuz tartışılmaz. Ölümünün 100. yıldönümünde, usta yazarı daha iyi anlamak, anlatmak ve gelecek nesillere aktarmak için; Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Gönen Belediye Başkanlığı, Balıkesir Anadolu Semiyotik Araştırmaları Derneği'nin girişimleriyle çalışmalar başlatıldı ve bunun sonucunda 2020 yılı Ömer Seyfettin yılı ilan edildi. Yıl boyunca Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Kars gibi illerde olduğu gibi Balıkesir ve ilçelerinde de yazarın hayatı, eserleri, Türkçemize katkıları, Balıkesirli yazarlar ve akademik çevreler tarafından panel, bilgi şöleni ve söyleşiler düzenlenerek halkımıza ve öğrencilere anlatıldı. Bu yılın anısına üniversiteler yaşanan pandemi nedeniyle internet üzerinden çevrimiçi panel, konferans, sempozyum düzenledi ve yayınevleri; kitap, dergi, makale ve bildiri hazırlayarak okurlarına sundu.

Gönenli dostlarımız ve akademik çevrelerin isteği üzerine; aynı topraklarda doğduğum, aynı coğrafyayı ve iklimi paylaştığım Ömer Seyfettin'i kaleme almak Gönenli bir yazar olarak bana düşüyordu ve bu benim için büyük kıvançtı. Yazarın hayatını, eserlerini, ona dair kitapları okudukça ve internet taraması yaptıkça ne kadar zor bir görev üstlendiğimin farkındaydım. Ömer Seyfettin biyografik romanını yazarken kendi otobiyografimi yazar gibi heyecanlıydım ve kitabın yazım aşamasında umudumu hiç yitirmedim. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Gönen Kaymakamlığı ve Gönen Belediyesi beni teşvik ederek çalışmamı başından sonuna kadar desteklediler. Ömer Seyfettin'le ilgili çalımalarıyla bilinen Sevgili Prof. Dr. Nâzım

Hikmet POLAT ve Sevgili Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH, romanımın yazım sürecinden basım aşamasına kadar olan süreçte; bana her konuda yardımcı olmaya çalıştılar. Desteklerini edirgemeyen diğer isimler: Sevgili Prof. Dr. Recep DUYMAZ, Prof. Dr. Ali DUYMAZ ve Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU'dur. Kitabımın arşiv çalışmalarında olduğu gibi Ömer Seyfettin'in İstanbul'da yaşadığı yer ve mekânlar konusunda büyük bir heyecanla bana rehberlik eden Gönenli dostlarım, Sevgili Celal YILMAZ ile Bülent UZER'in özverili destek ve katkılarını da unutmamak gerekir.

Romanı yazmaya başladığımda, Ömer Seyfettin'in hayatına dair bilinenler kadar bilinmeyenler ve asperagas haberler de çoktu. Bunları tek tek okumak, araştırmak, ayıklamak ve sentez yapmak gerekiyordu. Yazarın hayatına dair izler taşıyan çocukluk dönemi hikâyeleri, bana her zaman bir ışık tutuyordu. Zaman zaman hikâyelerine başvurarak, hatta bazı hikâyelerini kurguya dâhil ederek ve bilinmeyen konularda kurguya yer vererek, onu ete kemiğe büründürmeye çalıştım. Yazarken zorlandığım zamanlarda akademik çevrelerin gerek yazara gerekse dönem olaylarına dair hazırladıkları makaleler, bildiriler ve notlar bana yardımcı oldu.

Ömer Seyfettin'le ilgili çalışmalarıma 2018 Eylül'ünde başlamıştım. Bu konuda bana yol gösterecek, Ömer Seyfettin'in yazdıklarının yanı sıra, en yakın arkadaşı Ali Canip YÖNTEM'in günlükleri ve Tahir ALANGU'nun *"Ülkücü Bir Yazarın Romanı"* adlı eseriydi. Sevgili Tahir ALANGU'nun yirmi beş yılda yazdığı eseri, *2020 Ömer Seyfettin Yılı* için benim iki yıl gibi kısa sürede yazmam gerekiyordu ki, bu hiç de kolay bir iş olarak görünmüyordu. Ancak, bu coğrafyayı iyi bilen Gönenli bir yazar olarak Ömer Seyfettin'in çocukluk dönemini anlatmak benim için çok da zor olmadı. Romana başladığımda, Yeşil Gönen, Çarşı Camisi, Gönen Çayı, Karalar Çiftliği, Aladağlar, Alacaoluk Kalesi, Seher Hanı (Tan Ağartan), Büyük İskender Köprüsü (Güvercinli Köprü) gibi, yazarın yaşadığı ve tanık olduğu mekânlar bana ilham veriyordu.

Romanımın ismi konusunda kararım netti. Ömer Seyfettin Gönen'de doğmuştu ve *Ant* adlı hikâyesinde *"Ben Gönen'de Doğdum"* diyerek doğduğu kasabayı tek bir cümleyle özetleyerek dünyaya tanıtmıştı. Bana da onu daha iyi anlatmak için bu ismi vermek uygun düşüyordu: *Ben Gönen'de Doğdum*.

Bir yandan romanı yazarken, bir yandan da Ömer Seyfettin'in izinden yaşadığı şehirlere gidip araştırmalar yapıyordum. Nitekim 2019 Mart'ında Kadıköy TESAK'ta düzenlenen Ömer Seyfettin söyleşisi sonrasında yazarın çocukluğuna, yaşamına damga vuran yerleri ve hayata gözlerini yumduğu hastaneyi zamanım elverdiğince gezme ve inceleme imkânı bulmuştum. Yine 2019 Temmuz'unda Kastamonu üzerinden İstiklal Yolu güzergâhından İnebolu'ya ulaştım. Sarp Küre Dağları, temmuz ayında olmamıza rağmen aniden bastıran sağanak, sis ve uğuldayan rüzgârlar, Kurtuluş Savaşı'nda cepheye kağnılarla cephane taşıyan kadınlarımızın yaşadığı güçlükleri gözlerimin önüne seriyor, derin düşüncelere dalıyordum. İnebolulu diş doktoru ve yazar Sevgili Mustafa FAKAZLI, bana şehri gezdirip İnebolu rehberliği yaparken aynı zamanda muayanehanesinde kasabanın eski fotoğraflarını önüme seriyordu. Siyah beyaz fotoğraflara bakarken sanki bir fotoğraf karesinde küçük Ömer karşıma çıkacak gibi heyecanlanıyor, garip bir hisse kapılıyordum. Aynı duyguyu bir gün sonra yazarın yaşadığı diğer küçük kasaba olan Ayancık'ta da hissediyordum. Küçük Ömer kaç kere askerlik şubesinin önünden geçmiş, Yalı Camisi'nin önünde Elif kâğıdını tekrar etmiş, sokaklarda oyunlar oynamış ve Ayancık tepelerinden nehre bakarken tomrukların yüzüşünü seyretmişti. Ayancık'ta da Ömer Seyfettin sevgisiyle dolu olup kasabaya bir müze kazandırmaya çalışan Sevgili Erdoğan ERKAYMAZ beni karşılamış, kasabayı ve müze yapılacak binayı gezdirerek bana Ayancık rehberliği yapmış ve yöresel yemekleri olan kulak aşından ikram etmişti.

Yazarın çocukluğuna damga vuran üç kasaba vardı. Gönen, İnebolu ve Ayancık… Akademik çevrelerce: *İlk Namaz, And* ve *Kaşağı* hikâyelerinin Gönen'de; *Falaka* hikâyesinin Ayancık'ta geçtiği söyleniyorsa da ben, yazarın yaşadığı bu üç kasabadan aldığı renkleri hikâyelerine ilmek ilmek işleyip harman yaptığına inanıyordum. Yazarın hikâyelerinde geçen "Ahretlik, sağdıçlık, kan kardeşliği" Gönen'e dair kelimeler olsa da "Şart olsun" İnebolu ve Ayancık'a dair bir kelimeydi.

İzmir, Kuşadası, Selçuk, Selanik daha önceden yaşadığım ve bildiğim şehirlerdi. Bu şehirleri gözümde canlandırmak ve kurguya dâhil etmek zor olmasa da özellikle yazarın yaşadığı Balkan şehirlerini pandemi dolayısıyla ziyaret edemediğim için -Yakorit, İştip, Pirlepe,

Köprülü, Manastır, Yanya, Patras, Atina, Nafliyon - *Google Map* programı üzerinden incelemek zorunda kalmıştım. Ömer Seyfettin'in tazminat ödeyip zabitlikten istifasına, sevinçle Selanik'e gelişine ve bu şehirde Osmaniye Matbaası'nda Ali Canip ve Ziya Gökalp'le *Genç Kalemler*'i çıkarırken yaşadığı mutluluğa şahit olmak güzeldi. Bunun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerini; 31 Mart Vakası'nı, Trablugarp Savaşı'nı Balkan Savaşlarını, Selanik'in elden gidişini, yazarın Yanya, Patras, Atina ve Nafliyon'da yaşadığı esaret hayatını yaşıyor olmak acı vericiydi. Yazarın Necat Vapuru'yla esaret dönüşü Çanakkale'den geçerken duyduğu heyecanı duymak, İstanbul'a gelişinin buruk sevincine tanık olmak güzeldi.

Birinci Dünya Savaşı, İstanbul'un İşgali, İzmir'in işgali, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı, Sultanahmet mitingleri, Malta sürgünleri ve Kurtuluş Savaşı'na tanık olmak bir yazar için oldukça heyecan verici konulardı.

Müttefik Kuvvetler tarafından İstanbul'un, İzmir'in ve Anadolu şehirlerinin işgali ruhumu daraltsa da Mustafa Kemal'in Anadolu'da bir kıvılcım çakmak için Samsun, Amasya, Erzurum, Sivas ve Ankara'daki çalışmalarına tanık olmak benim için gurur ve heyecan vericiydi.

Yazarın İstanbul'a döndükten sonra mutsuz bir evliliği ve bu evlilikten doğan Güner adında bir kızı olmuştu. Sorunlu bir evliliğin boşanmayla sonuçlanması kadar, kızı Güner'den ayrılmak da Ömer Seyfettin için elem vericiydi. Yazar, Calibe'den ayrıldıktan sonra onunla barışmak için her ne kadar büyük bir çaba sarf etse de başarılı olamamış; boşandıktan sonra ne karısını ne de kızını doğru dürüst görebilmişti. Ömer Seyfettin, "Cancağızım," diye hitap ettiği can dostu Ali Canip Yöntem ve yazar dostları hep yanında olmasına rağmen, yaşamı boyunca özlem duyduğu sükûneti ancak Kalamış'ta *Münferit Yalı*'da bulabilmişti. Nitekim yazarın eserlerinin neredeyse üçte birini 1919 yılında yazdığı görülür.

1920 Şubat'ında, son yıllarda yaşadığı kişisel ve ulusal olumsuzlukların da etkisiyle, şiddetli baş ağrıları başladı. Yapılan muayenede, dönemin tanınmış doktorları tarafından nevralji, romatizma ve diğer olasılıklar üzerinde duruldu. Doktorları bol miktarda C vitamini almasını tavsiye ettiler. *"İş berbat, nevralji, ya çok sürerse... Biz çalışarak para kazanır adamlarız. Mektep, gazete ne olacak?"* diye hayıflanan Ömer

Seyfettin, şikâyetlerinin artmasıyla, 4 Mart'ta arkadaşı Ali Canip tarafından, Haydarpaşa Tıp Fakültesi'ne yatırıldı. Konsültasyon yapılması beklenirken, durumunun daha da ağırlaşması sonucu, 6 Mart 1920 Cumartesi günü, Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nin deniz gören özel odasında kızı Güner'e özlem duyarak hayata gözlerini yumdu. Beklenmedik ölüm sebebinin belirlenebilmesi için, akademisyen ve öğrencilerin de iştirakiyle Fakülte'de otopsisi yapıldı. Ölüm sebebi olarak, o günlerde kendisi bilinen ancak bulguları henüz tam olarak bilinmeyen şeker hastalığı tanısı kondu. (Ne yazık ki şeker tedavisi için gerekli insülini dünya tıbbı iki sene sonra bulabilmişti!)

Ölümünün ertesi günü, 7 Mart 1920 Pazar günü öğleden sonra düzenlenen cenaze törenine; Kadıköy'deki Liseler, Kabataş Lisesi, Galatasaray Lisesi, Erkek Muallim Mektebi, Askeri Tıbbiye talebeleri, yakın dostları, zabit arkadaşları ve birçok yazar arkadaşı katıldı. Ömer Seyfettin çocukluğunun geçtiği Kuşdili çayırlarının kıyısında Mahmut Baba Kabristanı'nda toprağa verildi. Ölümünün ardından, tüm İstanbul gazeteleri millî yas ilan etti.

1939 yılında, mezarlığın bir bölümündeki kamulaştırma nedeniyle kabri Zincirlikuyu Mezarlığı'na nakledildi. En sevdiği arkadaşı Ali Canip, mezarının herkes tarafından bilinmesi ve aziz isminin unutulmaması için mezar taşının üzerine *"Ömer Seyfettin burada yatıyor,"* ibaresini yazdırdı.

İşte *"Ben Gönen'de doğdum,"* diyerek, onun nefesiyle bir kez daha seslendiğim ve yazarın acı tatlı yaşamına tanık olduğum *Ben Gönen'de Doğdum, Ömer Seyfettin Biyografik Romanı* okurlarımla buluşuyor. Ömer Seyfettin dilimizde reform yapmış ve kelebek ömrü kadar az olan otuz altı senelik kısacık ömrüne bine yakın eser sığdırmıştı. Ona çok şey borçluyduk. İşte, onun doğduğu coğrafyada doğmuş bir yazar olarak onun hayatını, *-Kısa Bir Ömrün Uzun Hikâyesi-* kaleme almak usta yazara karşı olan sorumluluk ve bir vefa borcumdu. Ömer Seyfettin'in ölümünün 100. yılı için 100 bölüm olarak kaleme aldığım *Ben Gönen'de Doğdum -Kısa Bir Ömrün Uzun Hikâyesi-* adlı biyografik romanımı; başta sevgili öğrencilerime, Güzel Balıkesir'ime, Kıymetli Gönen halkımıza, saygıdeğer okurlarıma ve canım ülkeme armağan ediyorum.

Salim NİZAM

BEN GÖNEN'DE DOĞDUM

Birinci

Bembeyaz Bir Ev
Gönen / 11 Mart 1884

Gümüşî söğüt ağaçları yeni tomurcuklarıyla mart güneşinin altunî ışıkları altında parıldarken, Aladağlar'ın üzerinde lodosun allak bullak ettiği ateşpare bulutlar yorgancı dükkânında hallaç yayından çıkma pamuklar gibi kuzeye doğru sürüklenmekteydi. Renk cümbüşüne bürünmüş uçsuz bucaksız mümbit ovada, yeni gövermiş mor çiğdemler, bahar rüzgârlarıyla raks ederken, ağzında çalı çırpılarla, yuvasına dönen kanadı kara iki leylek, Karalar Çiftliği'nin üzerinden geçerek, kıyısında söğüt ağaçları bulunan çaya doğru kanat çırptı; mandalarla, ineklerin geçtiği ahşap köprünün üzerinden süzülerek güneye doğru yönelip yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, yosunlu, siyah kiremitli çatılar aşarak, Çarşı Camisi'nin bakır kubbesine kondu.

Vakit akşamdı, harap şadırvanda abdest alanların üzerine bahar kokuları sinmişti. Taburelerde oturan ihtiyarların sesleri su seslerine karışıyordu. Geçmiş yıllardan kalma yuvalarına çalı çırpı taşıyan leylekler, Çarşı Camisi'nin yüksek minaresinden yükselen ezan sesiyle gagalarını gök kubbeye dikerek kendi lisanıhâlleriyle uzun bir süre lakırdadılar. Ulu serviler, göğe kucak açmış çınarlar ve yeşillenmiş at kestanesi ağaçlarına tüneyen güvercinlerin kuğurdamaları günbatımına kadar devam etti.

Gecenin katran karası perdeleri sümbül kokulu bahçeleri örterken; kasabada ses seda azalırken ve evlerde kandiller bir bir sönerken, Çarşı Camisi'nin hemen yakınında, kestane, ağaçlarıyla kaplı

büyük bir bahçenin tam ortasında, bacası tüten, tek katlı, üç gözlü, bembeyaz bir evde, yeni doğan bir bebeğin çığlığı mart akşamının derin sessizliğini böldü. Bu sesle, on yaşındaki Güzide, toprak evin yazlasında kirişlerden birine asılmış kandilin kısık şavkı altında oynadığı oyundan başını kaldırarak beyaz perdeli pencereye doğru baktı. Bez bebeğini kucaklayıp yerinden kalkarken evdeki amansız koşturmacaya anlam vermeye çalıştı.

Köşkteki kadınlar nefti yeşili kapıdan ellerinde sıcak su güğümleri, gerdeller ve çinko leğenlerle birbiri ardına çıkarken, Hizmetçi Pervin aralarından geçerek sevinç çığlıklarıyla bahçeye koştu ve ulu kestane ağaçlarının altında tütün içen yüzbaşıya müjdeyi verdi.

"Bir oğlunuz oldu! Nur topu gibi bir oğlunuz oldu efendim."

Yüzbaşı heyecanlanmıştı, pür telaş sigarasını ayaklarının altında ezdi ve belinden filintasını çıkararak sevinçle geceye üç el kurşun sıktı. O sırada ağaçlarda art arda kanat sesleri duyuldu. Dallara tünemiş kuşlar ürküp karanlık gökyüzüne doğru havalandılar ve kısa bir süre havada kaldıktan sonra uzaktaki karanlık ağaçlara kondular.

Ömer Şevki Bey, burnunda barut kokusu, gökte bir ışık seli gibi kuzeyden güneye doğru uzanan Hacılaryolu'na baktı. Aydınlık gökyüzünde uzak yıldızların göz kırpmalarını seyrederken içinde bir ferahlık duyarak avuçlarını açtı. Sonra gecenin ayazını içine çekerek derin bir nefes aldı ve Allah'a dua etti.

"Şükürler olsun, şükürler olsun sana ya Rabbim! Ömer'im! Ömer'im! Hanemize hoş geldin Ömer'im! Bil ki, bu gece gök kubbenin en parlak yıldızı sensin. Ayın ziyası gibi doğdun hanemize. Sen Allah'ın bir muştusu, bir lütfusun Ömer'im."

İkinci
Ömer
Gönen / 12 Mart 1884

Şimal rüzgârları tek katlı evlerin bacalarından çıkan dumanları, yükselmesine fırsat vermeden güneye doğru sürüklerken debboy binası önünde at arabasından inen, paltolarına sımsıkı sarınmış tütün işçileri, iki kanatlı geniş portanın önünden uğultuyla geçip gittiler. Biraz ötede kuyruğu kopuk kara bir kedi, toprak bir duvarın ardında gözden kaybolurken, yakınlardaki cumbalı ahşap evlerin yosun tutmuş çatılarına, rüzgârın azizliğine uğrayan akasya ağaçlarının kül rengi dalları ağnıyordu.

Tam o sırada Yüzbaşı Ömer Şevki Bey, redif taburunun kapısında belirdi. Nefti yeşili redingotunun kapatmayı unuttuğu alt düğmelerinden birini iliklerken tam tepesinde nerden peydah olduğunu kestiremediği bir sığırcık sürüsünün çığlık çığlığa sesleriyle başını kaldırıp göğe baktı. Gökte küme küme sığırcıklar, aynı anda kanat çırpıp dönerek, alçalıp yükselerek ve birbirinden farklı şekiller çizerek raks ediyorlardı. Yüzbaşı uzun bir süre bu manzarayı seyretti ve bulundukları yerde küçük kömür parçaları gibi görünen kuşlara bakmayı sürdürdü. Kısa bir süre daha gökyüzünde daireler çizerek toplanıp dağılan sığırcıklar, bu seremoniye bir anda son verip çığlık çığlığa akasya ağaçlarının kül rengi dallarına doluştu.

Yüzbaşı, gözlerini kuşlardan alamadı; nizamiyenin kapısından çıkarken nöbetçi askerin verdiği selamı bile fark etmedi. Eve doğru giderken kulağı kuş seslerindeydi, aklında hâlâ sığırcıkların çizdiği eşsiz tablolar vardı. Derin bir nefes alıp adımlarını hızlandırırken, yağmur kuşları rahmeti muştuluyor, diye aklından geçirdi.

Bir gün önceki bahara inat bugün soğuk, puslu, kasvetli bir hava vardı. Sığırcıklar erken çöken karanlık havayı çekilir kılıyordu ancak; bir de Ömer… Ömer bu karanlık ve kasvetli günlerde ona heyecan veriyordu. Genç yüzbaşı, kaldırım yolda hızlı adımlarla yürürken tanıdık bir iki dostu selamladı. Ömer'in doğum haberi kasabada tez zamanda duyulmuş olmalıydı. Cadde boyunca sıralanmış dükkân-

ların kapılarında yüzbaşıyı görenler, "Gözün aydın yüzbaşım. Oğlunuzu analı babalı büyütün," diyorlardı. Saatçi dükkânının önünde, tentenin üzerindeki su birikintisini elindeki uzun saplı süpürgeyle dökmeye çalışan Abdurrahman Bey de işine ara verdi:

"Analı, babalı büyüsün yüzbaşım."

"Sağ olun Abdurrrahman Bey. Bir ara köstek saatime bakıver. Biraz geri kalıyor da."

"Olur tabi, yarın sabah redif taburuna giderken dükkâna bırakıverirsin."

"Bugün verecektim lakin sabah dükkân kapalıydı."

"Çırak uyuyakalmış. Hiç saatçi çırağı uyuyakalır mı yüzbaşım. Görülmüş şey midir? Duymasınlar, gülerler sonra adama. Saatçi çırağı dakik olur. Bugün benden fırçayı yedi ama. Merak etmeyin, kulağına küpe olmuştur; yarın sabah erkenden gelir dükkânı açar."

Yüzbaşı gülerek uzaklaştı. Yanından geçen iki memur ona selam verdi. Yüzbaşı, üzerlerinde boy paltosu, ellerinde siyah şemsiye ve başında kırmızı fes bulunan adamların maarif müdürlüğünde çalışan memurlar olduğunu hatırladı. Dağdan dönen yorgun bir köylü sağına soluna bakınmadan gittiği yolda, odun yüklü iki boz eşeği peşinden sürüklüyordu. Bozacı Latif Bey akşam turuna erken başlamıştı. Elinde kara bir defter tutan Tütün Rejisi Sunullah Bey'i fark etti birden. Karşı kaldırımda urgancı dükkânının kapısında koyu bir sohbete tutulmuştu. Sunullah Bey, urgancı dükkânının sahibi, kısa boylu Zülbahar Bey'in karşısında heybetli görünümüyle ulu bir dağ gibi duruyor, öne çıkık göbeği kalın paltosunun düğmelerini zorluyordu. Az ötede de Evkaf Müdürü Ragıp Bey elinde elma dolu bir sepetle yürüyordu. Tam o sırada arnavut kaldırımı yoldan, bir at arabası dörtnala geçip uzaklaştı. Yoldaki su birikintisinden pantolonuna su sıçrayan yüzbaşı birden öfkelendi. Yüzünü karartarak çiçek tarhlarının üzerine sağ ayağını koyup paçasını temizledi. Kulaklarında boza satıcılarının çığırtkan sesleri arasında semercilerin, nalbantların, küfecilerin, bakırcıların, kalaycıların, yorgancı dükkânlarının önünden geçerek; Çarşı Camisi'nin bitişiğindeki zaptiye ahırlarının karşısındaki aktara uğradı. Dükkânın önüne sıralanmış keten ve harar bezinden çuvallardaki, keçiboynuzu, hurma, zencefil ve bitki tohumlarından aldı. Çarşı Camisi'nin önünden geçerken birkaç tanıdığı daha selamladı, onların merak dolu sorularına cevap verdi.

Başını tekrar yukarı kaldırdı. Çınar ağacının üzerindeki iki saksağan daldan dala hoplayıp konarak sanki kasabaya Ömer'in doğum haberini müjdeliyordu. Küme küme ağaçların üzeri saksağanlarla doluydu. Harap şadırvanın önünde, birbiri ardına yere konan kumrular ak sakallı bir ihtiyarın attığı buğday tanelerini yiyordu. Yüzbaşı, üşüdüğünü hissetti, nedense içi ürperip titredi. Eve doğru yürürken kuşların kuğurdamaları, kulağında uğuldamaya devam ediyordu.

Oysaki dünkü baharın tesirinden eser yoktu şimdi. Üstüne üstlük üzerinden geçen bir karga sürüsü yakasını kirlettiğinde öfkesini tutamadı. Cebinden gümüş işlemeli mendilini çıkarıp yakasını sildi. Çınar ağaçlarının altlarında ve geçtiği yollarda da yer yer bu galiz lekelerden vardı. Belki çocukça bir hareketti, belki de avcılıktan kalma bir alışkanlıktı ama yerden büyükçe bir taş alarak öfkeyle kargalara fırlattı. Iskalamıştı, attığı taş evinin tahta portasına çarpmıştı. Kapının üzerindeki kargalar oradan uzaklaşıp başka yerlere kondular ama yüzbaşının öfkesi hiç geçmedi. Hatta evin kapısından girene kadar burnundan soluyup yüzündeki öfke alev topu gibi büyüyerek devam etti.

Kapıdaki iki tokmaktan kalın ve halka şeklinde olanı üç defa vurdu. Tok bir ses duyuldu. Az sonra Hizmetçi Pervin başında kenarları oyalı bir mahrama ile belirdi.

"Buyrun efendim. İçeri geçin hemen."

Yüzbaşı Şevki Bey, botlarını çıkarırken sordu:

"Fatma Hanım nasıllar?"

Hizmetçi Pervin, mahramasının önünü bir eliyle birleştirdi, sol elinin işaret parmağıyla yüzbaşıyı sessiz olması için uyararak başıyla peşinden gelmesini işaret etti.

Gaz lambasının aydınlattığı loş bir odaya girdiler. Şevki Bey'i kapıda gören Abil Ana pencere önünde oturduğu kerevetten doğruldu. Yüzbaşı, bakır başlıklı karyolaya baktı. Kanaviçeli mor saten yorganın altında Fatma Hanım ve bebek uyuyordu.

Abil Ana, tüm heybetiyle dimdik duruyordu. Yüzbaşıya bakarak "Şimdi uyudular," dedi. "Kadıncağız, dün geceden beri gözünü kırpmadı. Saatlerce uğraşmamıza rağmen dadayı bir türlü emziremedik. Memeyi bulamayınca iyice huysuzlaşıp ağlamaktan mosmor oldu zavallı. Nasıl olduysa az evvel memeyi buldurduk da karnı doydu uyudu."

"Biraz süt emmesi iyi olmuş."

"İyi olmaz mı kumandanım, emerse sarılığı üstünden atar."

"Bugünlerde Fatma Hanım'a yardımcı oluver Abil Ana. Ne de olsa tecrüben var bu konularda."

"Olmaz mıyım hiç kumandanım! İkisi de iyi olsun yeter ki… Gece gündüz gözümü bile kırpmam."

"Peki, peki Abil Ana. Bilirim metanetlisindir. Ha, az daha unutuyordum. İşte sabahki siparişlerin. Hepsini aldım."

Yüzbaşı Şevki Bey, elindeki paketi uzattı. Abil Ana, Pervin'i çağırdı ve mutfağa götürmesi için onu tembihledi.

Abil Ana ve yüzbaşı bir süre konuşmadılar. Neden sonra Abil Ana, odadan çıkalım, yazlada konuşalım, dedi.

Yazlada süren muhabbet, mutfakta tahta bir sofranın etrafında da devam etti. Hizmetçi Pervin, ortaya bir tepsi sıcak tarhana çorbası ve patlıcan turşusu koydu. Çorbayı içine ekmek doğrayıp içtiler. Ardından kuzu yahnisi, un helvası yediler. Yemeğin üzerine bir fincan kahve içmek yüzbaşının sinirlerini biraz yatıştırmıştı.

Abil Ana vakit kaybetmeden söylemek istediği konuya girdi.

"Bugün dadanın kulağına ezan okuyacaktık ama olmadı. Anne de dada da çok hasta. Birazdan hanımıma bitki çayları hazırlayıp içireceğim. Biraz kendine gelecek gibi olursa sabah erkenden adını koyarız."

"Ben adını verdim bile Abil Ana."

"Eee, ne'ymiş bakalım?"

"Ömer."

"Ömer mi! Ömer güzel isimdir ama apar topar ad vermek olmaz öyle yüzbaşım. Gönen'de âdettendir. Hiç kulağına ezan okunmadan dadaya ad mı konurmuş. Hele bir sabah olsun, güneş doğsun. Gecenin zifiri, cinlerin ifritleri gitsin. Güzelce bir abdest al şöyle."

Yüzbaşı Şevki Bey güldü. O esnada ela gözleri parladı. Yanağında gamzesi, ağzında beyaz dişleri göründü.

"Ha şöyle, biraz gül yüzbaşım. Nur topu gibi bir oğlun oldu. Sevineceğine, dün geceden beri peş peşe tütün içip Nemrut gibi durdun karşımda. Hem gülmek sana yakışıyor."

"Abil Ana."

"Efendim yüzbaşım?"

"Baş başa kalmışken, şu kira meselesini de konuşsak."

"Ne kirası! Sırası mı şimdi bunun? Kızdırma beni yüzbaşım!"

"Neden sırası olmasın Abil Ana. Evinde bedava oturacak değiliz ya. Elbet makul bir fiyat bulunur."

"Hele tosuna bir ad koyalım. Mevlit yapalım, hafızlar bülbül gibi şakısın köşkte, buhurdanlıklarda öd ağacı yakalım, lohusa şerbetinden içelim. Sonra bunları nasıl olsa konuşuruz."

***

Ömer'in bebek mevlidi ağaçların yapraklandığı nisan başlarında oldu. Kasabanın en iyi kadın hafızları beyaz köşke çağrıldı. Gönen'in her mahallesinden, Karalar Çiftliği'nden ellerinde hediyelerle gün boyu dadayı görmeye gelenler oldu. Onu gören herkes "Maşallah ak pak dada, ömrü uzun olsun," diyordu.

Bembeyaz köşkte lokumlar yendi, şerbetler içildi, buhurdanlıklarda tütsüler yakıldı. Her gelen dadanın yatağına akçeler, mecidiyeler, tahta oyuncaklar ve irili ufaklı çeşitli hediyeler bıraktı.

Gönen'de âdettendi. Lohusalık bitene kadar dada kırk gün boyunca odada tek başına bırakılmazdı. Bu yüzden ev halkı, dadayı hiç yalnız bırakmadı. Bir odadan bir odaya geçecek olsalar bile, Güzide'yi yanlarına çağırıp tembihlediler:

"Başında dur bak, şeytanlar değiştirmesin sonra!"

Üçüncü
Halil Bey Çiftliği
Karalar / 1884-1885

Yüzbaşı Şevki Bey, Ömer'in doğumundan sonra, çocuklar köy havası alsın, sağlıklı gelişip büyüsünler diye Gönen yakınlarında, bir Çerkez köyü olan Karalar köyünde, akrabalarına ait Halil Bey Çiftliği'ni kiralamıştı. Bahçesinde yüksek ağaçların bulunduğu bu çiftlikte, kestane ağaçlarının arasında ahşap ev kaybolup gitmekteydi. Çiftlik evinin biraz uzağında dam, samanlık, ahır ve kümes vardı. Kıyısında küçük bir çeşmenin de bulunduğu toprak yol meyve ağaçlarının arasından dere kıyısındaki söğüt ağaçlarına kadar uzanır ve taş bir köprüyle ormana bağlanırdı.

Yüzbaşı Şevki Bey, çiftlikteki hayvanların bakımı için uzun bir süre uygun birini aramış; köyde yaşayan ve atlardan iyi anlayan Çerkez Dadaruh'u iyi bir ücret karşılığı tutmuştu. Dadaruh, ihtiyardı ama tecrübeli bir adamdı. İşe başlar başlamaz, daha ilk günden çiftlikte kalmaya başlamıştı. Gün boyu bir şeylerle ilgilenir, günlük işleri hiç bitmezdi; damdaki hayvanların yemliklerini tamir eder, sayaların sazlarını onarır, samanlıkların kırık, çürümüş tahtalarını değiştirir, yenilerdi. Çiftlik işlerinin yanında ineklerle, koyunlarla ve en çok da yüzbaşının büyük tutkusu olan doru atlarla ilgilenirdi. Dadaruh, iyi cins atlardan, onların bakımından, beslenmesinden, tımarından iyi anlardı, bu yüzden aile bireyleri ona Seyis Dadaruh demeye başlamıştı.

O sıralar on yaşında olan Güzide, mahalle mektebine devam ettiği için çiftliğe ancak hafta sonları ve güzel bir hava olursa gidiyorlardı. Eğer hava soğuksa Dadaruh, odalardaki sobaları önceden yakar, kandillere yağ doldurur, yardığı odunları salondaki ocağın yanına dizerdi.

Abil Ana ve Hizmetçi Pervin de onlarla birlikte çiftliğe giderdi. Abil Ana, yaşlı bir kadın olduğu için, ev işlerinde elinden geldiğince onlara yardımcı olmaya çalışırdı. Karadeniz'den Gönen'e gelin gelmiş, kocası öldükten sonra dul kalmış korkusuz bir kadındı. Çiftliğe

gelir gelmez meyve bahçelerinin arasına soğan, sarımsak, marul, karalahana biraz da bal kabağı ekmişti. Çiftlikte en çok, lahana çorbası ve kelem aşı pişirirdi. İçine kurutulmuş kırmızı biberlerden de attı mı yüzbaşı doyamazdı hiç tadına. Yılbaşı geldiğinde bal kabağı tenceresini ocağa kordu. Rumeli göçmenlerinden edinmişti bu alışkanlığı. Çünkü Doksan Üç Harbi'nden önce Müslüman Türkler, yılbaşı akşamı ecnebilerin domuz kokusunu bastırmak için mutlaka kabak pişirirlermiş. Abil Ana, güz gelince dere içlerine kadar köken atmış kabakları güvem çalılarına aldırmadan tek tek toplar ve yazlaya dizerdi. Cücüklenmiş soğanları hiç çöpe atmaz toprağa diker, yaz başında soğanların dedelerinden cücük aşı hazırlardı. Yüzbaşı çok severdi bu yemeği, hele üstüne Abil Ana'nın yaptığı cıbrısalı kabak çorbasından olursa… Her hafta ya bir horoz, ya bir tavuk ya da yüzbaşının avladığı çulluk ve yaban ördeği pişerdi ocakta. Yüzbaşı tavşan avladığında, Abil Ana, tavşan etini küçük soğanlarla toprak bir kaba doldurur ve kapağın kenarlarını hamurla kapatırdı. Sofraya her oturduklarında yüzbaşıya, bu yemeğin tadına doyum olmaz, derdi.

Yüzbaşı, çiftlikte yenen akşam yemeklerine oldukça önem verirdi. Bazen yakın dostlarını da çağırır, sofra başında gece geç saatlere kadar otururlar, yerler, içerler ve Devlet-i Aliyye'nin içinde bulunduğu durumla ilgili sohbet ederlerdi. Yüzbaşı, bu eş dost yemeklerinde masanın çok özel hazırlanmasını isterdi; salı günleri Gönen'de kurulan pazardan, Dadaruh'a Kocagöl Kazaklarından kuru fasulye aldırır, çoğu zaman da hizmetçilere; tavuk, ördek, hindi ve kaz pişirtirdi. Konuklar, Abil Ana'nın hazırladığı ekşi macun soğukluğundan, karadut şurubundan, kızılcık şerbetinden ve ahlât hoşafından içmeye bayılırlardı.

Misafir olmadığı zamanlarda akşam yemeğinin ardından bütün aile şöminenin etrafına toplanır, keyifli bir sohbet eşliğinde çaylar içilir, Pervin'in patlattığı mısırlardan ve kestanelerden yenilirdi. Bazen bu sohbetler öyle uzardı ki, ilk horozlar ötünceye kadar hiç ara vermeden devam ederdi. Fatma Hanım, herkes odasına çekildiğinde bir süre kitap okur, bazen de Güzide'ye masallar anlatırdı. Öyle masallardı ki bunlar bazen Beydaba'dan bir bölüm, bazen Şehname'den bir kesit, bazen de yöreye ait sonu gelmez efsanelerin doğaçlamalarıyla dolu olurdu. Güzide, bu masallarla Aladağlar'dan aşıp Kaf Dağı'nın üzerindeki Zümrüdüanka kuşunun yuvasına ko-

nardı. Çirkin doğduğu için babası tarafından ormana bırakılmış ve Zümrüdüanka kuşu tarafından büyütülmüş ihtiyar başlı Zal'ı düşünür ve onun haline acırdı.

Çiftlikte sabahlar, horozların ilk ötüşleriyle; ördek ve kazların çeşme başında ve dereye inerken koro halinde çıkardıkları yüksek seslerle başlardı. Ahırlarda, damlarda ve sayalarda, çiftlik hayvanları acıkmış bir halde Dadaruh'u beklerdi. Koyun sayaları önünde çoban köpeği Fırtına, her sabah onu görünce ayaklarına dolanırdı. Çiftlikteki hayvanların bakımı Dadaruh'un oldukça zamanını alırdı, en çok da atları tımar etmek onu oldukça oyalardı.

Sonbahar gelince bir süre daha gidip geldiler çiftliğe ancak havalar soğumaya başladığında bu gidişler seyrekleşti. Fatma Hanım 1885 kışında hastalandı, hafif bir grip sandılar önce ama hekim çağırdıklarında üçüncüye hamile kaldığını öğrendiler. Hekim, Fatma Hanım'ı muayene ettikten sonra, vücudunun dirençsiz kaldığını, yemesine içmesine dikkat etmesini ve bol bol dinlenmesini söyledi. O kış çiftliğe hiç gitmediler. Sadece hafta sonlarında yüzbaşı ve arkadaşları Aladağlar'dan av dönüşü uğradılar. Dadaruh, Fatma Hanım'ın iyileşmesi için üzüm pekmezi, petek balı, kuru incir, ceviz, badem ve iğde yolluyordu yüzbaşıyla. Bir keresinde samanlıkta sakladığı üzümlerden ve karpuzlardan yollamıştı. Bazı yerleri çürümüş de olsa zemheri kışında karpuz yemek Fatma Hanım kadar, Güzide'yi, Abil Ana'yı ve Pervin'i de mutlu etmişti.

Fatma Hanım, hamileliği boyunca mutfağa hiç uğramadı. Çünkü mutfaktaki karışık kokular midesini bulandırıyordu. Abil Ana ve Pervin, yemek pişirmenin yanında, her konuda yardımcı oldular evin hanımına. Yüzbaşının urbalarını yıkayıp ütülediler, yer tahtalarını sildiler, evin temizliğini yaptılar. Ömer'i bile Pervin uyutuyordu artık. Fatma Hanım, geniş salondaki divandan İstanbul'dan getirdiği yeni kitaplardan okuyordu her akşam. Bazı yazarları külliyat halinde okumayı seviyordu. Mevlana'nın *Mesnevi*'sini, Sadi'nin *Bostan ve Gülistan*'ını, Firdevsi'nin *Şehname*'sini severek okudu bu süre zarfında… Güzide'nin mektepte olduğu zamanlar, bazen anlamasa da -o anladığına inanıyordu- küçük Ömer'e bıkmadan usanmadan Beydeba'dan hikâyeler anlatıyordu.

Fatma Hanım iyileşince yaz başında çiftliğe yeniden gitmeye başladılar. Dadaruh, o yaz meyve bahçelerinin arasına biraz mısır

biraz da kavun karpuz ekmişti. Bostanı kargalardan korumak için tarlaya Dadaruh bir korkuluk dikti. Korkuluk, samandan saçları, hasır şapkası ve yün ceketiyle Güzide'nin oldukça hoşuna gitmişti. Sırf onu görmek için yaz boyunca sıcağa aldırmadan Pervin'le bostan tarlasına gidip geldiler. Güneşin dağların ardına çekildiği akşamüstleri Ömer'i de götürdüler bostana. Fatma Hanım ve Ömer Şevki Bey, Ömer'i ağzını şapırdata şapırdata kavun karpuz yerken gördüklerinde oldukça seviniyorlar, aralarında gülüşüyorlardı.

O yaz nasıl olduysa damdaki ineklerden biri ölmüştü. Sebebi bir türlü anlaşılamadı. Dadaruh, gelincik sokmuştur, dedi. Yörede çok yaşanan bir olaydı bu; gelinciğe taş atmaya gelmezdi, kinini ilk fırsatta ahırdaki hayvanlardan alırdı. Ya bir ineği ya bir koyunu ya da bir keçiyi zehirlerdi.

Dadaruh, iki doru atın arkasına bağladığı ölü ineği orman yolunda sürüklerken Fatma Hanım'ın naif yüreği dayanamadı bu duruma ve öğüre öğüre kustu. Zaten son zamanlarda midesi çok fazla bulandığından çiftliğin mutfağında ağır yemekler pişmiyordu.

1885 Ağustos başlarıydı. Çiftlik evinde Fatma Hanım'ın doğum sancıları başlamıştı. Köylü kadınlar koşup geldiler. Kazanlarda sıcak su kaynattılar, kar gibi temiz çarşaflarla yatak odasına doluştular. Doğumun kolay olması ve gebe kadının uğrama olmaması için bilge kadınlar yatağın altına alıç tohumlarından, üvez ve mürver dallarından koydular. Annesini acı çekerken görünce ağlamaya başlayan Ömer'i, Hizmetçi Pervin kucağına alıp bahçeye çıkardı; Abil Ana'yla birlikte yeni doğan kuzuları, tayları, buzağıları göstererek avuttular.

Çiftlik evinde bebek çığlıkları perde perde yükselirken iki doru atın çektiği yüzbaşının faytonu kapıda belirdi.

Hizmetçi Pervin, yüzbaşıyı ahşap eve doğru hızla koşarken gördü. Omzundaki altın sarısı apoletler gün batımında daha da parladı gözünde. Pervin, kucağında Ömer'i eve doğru taşırken Güzide'ye müjdeyi verdi:

"Bir kardeşin daha oldu Güzide."

Ertesi gün yüzbaşı, yeni doğan bebeğin kulağına ezan okudu ve üç defa haykırdı: "Hasan, Hasan, Hasan!"

Ve ardından birkaç el silah sesi duyuldu.

Dördüncü
İlk Cinayet
Didimus Dağı'nda Rüstem'i Zal
İstanbul - 1887

Çiftlikte geçen eğlenceli bir yaz sonu Fatma Hanım, Ömer'i de yanında İstanbul'a götürdü. Yüzbaşı arabacısıyla onları Bandırma'ya kadar bıraktı. Ömer, Bandırma'ya annesini vapura bırakmak için birçok kere gelmişti ama bu gelişinde şehrin güzelliğine, rıhtımdaki martıların çokluğuna ve satıcıların çığırtkan seslerine daha yakından tanık oldu.

Ömer ilk defa vapura biniyordu ve vapur kıyıdan ayrılıp denizin ortasında bir ceviz kabuğu gibi sallanmaya başladığında önce korktu ama sonra bunu çok eğlenceli buldu. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarla aynı vapurda yolculuk yapmak Ömer için büyüleyiciydi. Annesine parmağıyla yakınlarından geçmekte oldukları yüksek dağı gösterdi.

"Anne bak!"

"Orası Kapıdağ Ömer, Didumus Dağı; Elbruz Dağı'nın kardeşidir. Dur, sana bununla ilgili bir hikâye anlatayım: Vaktiyle Elbruz Dağı'nda Zümrüdüanka kuşu yaşarmış. Rengi yeşilmiş, yuvası etekleri bulutların üzerinde olan Elbruz Dağı'nın tepesindeymiş. Bu yuvanın direkleri, öd, abanoz ve sandal ağacından bir köşk gibiymiş. İşte Zümrüdüanka, burada Rüstem-i Zal adında ihtiyar başlı bir çocuğu besleyip büyütmüş."

"Çocuğu bir kuş mu büyütmüş anne?"

"Evet oğlum, çocuk doğduğunda ihtiyar başlı olduğu için babası onu beğenmeyip götürüp bu dağa atmış ve orada Zümrüdüanka kuşu, onu bularak yuvasına almış."

"Nasıl bir kuş anne?"

"Nasıl bir kuş mu! Zümrüdüanka'nın cüssesi çok iriymiş. Uçtuğu zaman hava kararır ve bu kuş, mercan rengi yağmur bulutlarına benzermiş. Uçarken gök gürültüsüne ve sel sesine benzer bir ses çıkarırmış. Tüyleri öyle parlakmış ki bakanın gözleri kamaşırmış.

Kyzikos kentinin üstünde uçsa ulu Hadrian Tapınağı bile gölgesinde kalırmış."

Ömer, annesini can kulağıyla dinliyordu. Kapıdağ Yarımadası'na bakarak annesinden antik çağlarda dağın isminin Didimus Dağı olduğunu, halk arasında Ayı Dağı da denildiğini, büyük bir adada yer aldığını, dağın güney eteklerinde Kyzikos denilen çok büyük bir kentin bulunduğunu ve bu kenti karaya bağlayan iki köprü olduğunu öğrendi. Kyzikos (Belkıs) şehrine altın götüren bir kadırganın limana varmadan battığını, zamanla savaşlar, istilalar ve büyük depremler sonucu şehrin yıkıldığını ve adanın karayla birleştiği bu balçık yerde altın yüklü bir geminin halen sazlıkların arasında gömülü olduğunu duyunca merakı daha da arttı. Ömer'in hayalinde ablasının anlattığı *Binbir Gece Masalları* canlandı. Fatma Hanım, vapur küçük adacıkların arasından geçip Kapıdağ Yarımadası gözden kaybolana kadar bu dağa ait hikâyeleri anlatmayı sürdürdü. Ömer, annesi anlatırken birçok hikâyeyi hayalinde tasavvur etti ve dağdaki Kirazlı Manastırı'nı ve şelaleleri mutlaka görmek istediğini söyledi.

"Gideriz yavrum. Yüzbaşı bir hafta sonu götürür bizi."

İstanbul'a vardıklarında akşamdı, Ömer, gözlerini Kocamustafapaşa'da ahşap bir konakta dedesinin yanında açtı. Arabada uyumuştu ve Arap Salih, onu kucağına alıp yatağına yatırmıştı.

Bir hafta sonra annesi onu Kuşdili'ndeki teyzesinin yanına gitmek için hazırladı. Şirket vapuruna bindiklerinde vapurdaki kalabalık onu korkuttu. Gürültülü bir kadın kalabalığı vardı. Ömer, annesinin kucağından izlemeye başladı İstanbul'u…

Fatma Hanım, yanındaki sarı saçlı genç bir hanımla gülüşerek konuşuyor, sigara içiyorlardı. Fatma Hanım sigarasını ince gümüş bir maşaya takmıştı. Ömer maşayı istedi. Fatma Hanım:

"Al ama ağzına sürme!" dedi.

Ömer'e ince maşayı verdi, sigarasını söndürdü. Çok aydınlık, çok güneşli bir havaydı. Fatma Hanım, konuşurken mavi tüylü bir yelpazeyi yavaş yavaş sallıyordu. Ömer annesinin kucağından kayıyordu. Fatma Hanım, sonra onu kollarından tutarak yanına oturtuyordu. Ömer, gümüş maşacığın halkasına parmağını takıyor, annesi görmeden ucunu ağzına sokuyor, dişleriyle ısırıyordu. Konuştuğu sarı saçlı hanımın çarşafı maviydi… Ömer beyazlar giymişti. Başı açıktı. Saçları çoktu, dağılmıştı. Fatma Hanım, bunları düzeltirken

Ömer başını yukarı kaldırıyordu. Güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölge kımıldıyordu. Ömer:

"Bak, bak!" dedi.

Fatma Hanım da başını kaldırdı:

"Kuş konmuş!" dedi.

Ömer, bu kuşu istedi. Fatma Hanım:

"Tutulmaz," dedi.

Ömer, yine istedi. Annesi şemsiyesiyle bu gölgenin altına vurdu. Ama gölgede hareket yok. Yine yanındaki hanıma döndü:

"Aa, kaçmadı!"

"Neye acaba?"

"Yavru olacak mutlaka."

"…"

Ömer, "Anne, ben kuşu isterim!" diye tutturdu.

O vakit Fatma Hanım, yelpazesini bırakıp ayağa kalktı, onu koltuklarının altından tuttu ve küçük bir top gibi dışarıya kaldırırken konuştu:

"Birdenbire tut ha!"

Başı keten tentenin hizasını aşınca, Ömer'in gözleri kamaştı. Ellerini

uzattı, tutuverdi. Bu, beyaz bir kuştu… Annesi aldı elinden. Öpüyordu, Sarı saçlı hanım da öpüyordu ve Ömer de öpüyordu.

"Ah, zavallı daha yavru!"

"Martı yavrusu."

"Uçamıyor olmalı."

"Denize düşerse boğulur."

"…"

Öteki kadınlar da lafa karışıyordu, "Yaşamaz!" diyorlardı. Fatma Hanım beyaz kuşu, "A zavallı, a zavallı!" diye uzun uzadıya okşadıktan sonra Ömer'in kucağına verdi.

"Eve götürelim, belki yaşar," dedi. "Ama sakın sıkma yavrum!"

"Sıkmam."

"Böyle tut işte."

Fatma Hanım, gümüş maşacığına bir ince sigara taktı. Yanındaki hanımla yine daldı lafa. Kuşcağızın tüyleri o kadar beyazdı ki… Ömer dokunuyordu. Kanatlarının kemikleri belli oluyordu. Ayakları kırmızıydı. Kaçmak için hiç çırpınmıyordu, şaşırmıştı. Gözleri

yusyuvarlaktı. Kırmızı gagasının kenarında sanki sarı bir şey yemiş de bulaşığı kalmış gibi sarı bir iz vardı. Boynunu uzatarak etrafa bakmaya çalışıyordu. Ömer o zaman gözlerini annesine kaldırıp baktı. Yanındaki hanımla gülüşerek konuşuyorlardı. Ömer'le meşgul değildi. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça eliyle tuttu. Bütün kuvvetiyle sıkmaya başladı. Kanatlarını açmak istiyordu. Öteki eliyle onları da tutuyordu. Mercan ayakları dizlerine batıyordu. Sıkıyordu, sıkıyordu, sıkıyordu... Dişleri, kırılacak gibi sıkıyordu, kuş "gık" diyemiyordu. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyordu. Pembe sivri dili dışarı çıkıyordu. Yuvarlak gözleri evvela büyüyordu. Sonra küçülüyor, sonra sönüyordu… Birdenbire, kasılmış ellerini açıyordu Ömer. Beyaz kuşcağızın ölüsü "pat!" diye yere düşüyordu.

Fatma Hanım dönüp eğildi. Yerden bu henüz sıcak masum ölüyü aldı. "A… Aaa… Ölmüş!" dedikten sonra Ömer'e dik dik baktı:

"Ne yaptın?"

" …"

"Sıktın mı?"

"…"

"Söyle bakayım?"

"…"

Ömer cevap veremedi, avazı çıktığı kadar ağlamaya başladı. Annesinin elinden beyaz kuşun ölüsünü sarı saçlı hanım aldı:

"Ah, ne günah!"

"…"

"Zavallıcık."

"…"

Başka kadınlar da lafa karıştı. Karşılarında oturan şişman, ihtiyar bir kadın, cinayetini haber verdi:

"Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk!"

"…"

Fatma Hanım sapsarı kesilmişti, sesi titriyordu:

"Ah insafsız!" diye Ömer'e yine acı acı bakıyordu. Ömer daha beter ağlıyordu. O kadar ağlıyordu ki… Onu artık susturamıyorlardı. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğunu hatırlayamıyordu. Sanki ebediyen ağlıyordu.

Beşinci
Hacı İsa Panayırı
Dereköy - 1888

Mahallede en sevdiği arkadaşı Mustafa'ydı. Hani şu Hacıbudaklar'ın Mustafa… Abil Ana'dan onlara Hacı Abdullahlar da denildiğini duymuştu Ömer. Akran olmalarına rağmen uzun boylu, gösterişli, iri yarı bir çocuktu Mıstık. Kolları, bacakları, parmakları, her yanı yusvuvarlaktı. Yanakları hep al aldı. Güçlüydü; güreşte herkesi yenerdi. Kimse bilek güreşi yapamazdı onunla. Saçları kumraldı, yüzü güleçti, ela gözleri derin bakardı. Sınıfta kızlar ve erkekler onu kızdırsalar da o, hiç kimseye kızmaz, kimseyi incitmez hatta kimseyle kavga etmezdi.

Ömerlerin arka tarafında, bir sokak ötede üç katlı bir hanayda otururlardı. Her sabah oyun oynamak için Ömerlere gelirdi. Çoğu zaman da birlikte mektebin bahçesine oynamaya giderlerdi. Ara sıra da çaya yüzmeye. Çay boyunda yan yatmış söğüt ağaçlarının üzerine oturarak hindiba tohumları uçururlar ve hayallere dalarlardı. Bazen bir sala binip çay boyunca ılgınlar arasında giderek Güvercinli Köprü'nün altından geçip ta ötelere, denize açılmak isterlerdi.

O gün Mıstık, Ömerler'e geldiğinde elinde bir söğüt dalı vardı. Çaya yüzmeye gittiklerinde düdük yapacakmış. Dadaruh atları yemliyordu. Hizmetçi Pervin ve Abil Ana at arabasına çamaşır dolu sepetleri yerleştiriyordu. Güzide de arabaya öteberi taşıyarak onlara yardım ediyordu. Fatma Hanım ve küçük kardeşi Hasan evde kalacaktı. Yüzbaşı da işe gitmemişti bugün. Onun biraz rahatsız olduğunu söylüyordu Fatma Hanım.

Dadaruh atları kırbaçladığında, çınar ağaçlarının gölgelerinden, kıvrımlı yollardan çaya doğru yola düşmüşlerdi. Hizmetçi Pervin ve Abil Ana devrilmesin diye çamaşır sepetlerini tutuyordu. Abil Ana, arabaya keçi çulu ve papirden dokunmuş bir hasır yaymıştı. Güzide elinde yiyecek dolu küçük bir sepeti tutuyordu. Mıstık'a da kırılmasın diye büyükçe bir karpuzu sıkı tutması tembihlenmişti. Çanakkale yoluna çıktıklarında çocuk sesleri duydular, at arabaları

ve yaylılarda neşeli insanlar gördüler. Dadaruh söyledi; Hacı İsa Panayırı'ymış bugün.

Ömer de Mıstık da "Panayır, panayır, panayır!" diye tutturdular. Az sonra Güzide de katıldı onlara: "Yaşasın panayır!"

Abil Ana hepsine kızdı:

"O kadar işimin arasında, ne panayırı!"

Çocuklar yaz başında suyu azalmış çaydan, panayıra geçip giden arabalara peşlerinden bakakaldılar.

"Bir yolunu buluruz elbet," dedi Dadaruh.

Çocuklar umutlandılar. Çarşı Camisi'nin üzerindeki leylek yuvasına ağzında yiyecekle dönen anne kuşu gören leylek yavruları gibi başlarını kaldırdılar.

Abil Ana:

"Ümüzlenmeyin bak! Ben panayır manayır bilmem. Çamaşır döveceğiz çayda. Gün boyu anamız ağlayacak. Akşama yattığımız yeri bilmeyiz. Ben karışmam, Dadaruh götürürse götürsün."

Çay boyunca ılgın çalılıklarının yanında arabalar sıralanmıştı. Ömer ve Mıstık, üzerindeki kıyafetleri alelacele çıkararak kendilerini bir an önce çayın buz gibi suyuna attılar. Ellerinde çamaşır sepetleri taşıyan kızlar türküler söylüyorlardı. Çayda tokaçlarla çamaşır döven kadınlar; bu kadınlara yardım eden, çaydan aldıkları suyu çamaşırların üzerine döken ve büyük beyaz sabunlarla ovalayan başka kadınlar vardı. Kadınların tokaçlarla çamaşırları döverken çıkardıkları sesler, çocuk seslerine karışıyor ve çayın gürüldeyen sesinde kayboluyordu. Büyükçe kayaların ve ılgın çalılıklarının üstüne çamaşırlar, çullar ve kilimler serilmişti. Gönenli kadınlar her tarafta çamaşır yıkadığından çayın yüzeyi bembeyaz bir köpük tabakası oluşturmuştu.

Tatil olduğu için mektebin bütün çocukları oradaydı. At arabalarına takılıp gelen köpekler birbiriyle dalaşıyor; ellerinde taşlarla adamlar, onları ayırmaya çalışıyordu. Köpek sesleri yerini kadınların ve kızların manilerine bırakıyordu.

"Şu Gönen'in çayından,
Üç teneke kum aldım,
Utanmadın mı sağdıç?
Ben bıraktım, sen aldın."

Ardından peş peşe başka maniler geliyordu. Genç kızlar papatya ve defne demetlerinden taç yapıp başlarına takmışlardı.

Dadaruh, çınar ağaçlarının altına oturmuş bir iki tanıdıkla sohbet ediyordu. Abil Ana ve Hizmetçi Pervin de ellerinde kalın tahtalarla ılgınlıkların arasında yerlerini almışlardı. Güzide arabadaki kirli çamaşırları taşımakta onlara yardım ediyordu.

Güzide bir ara başını kaldırıp baktı. Çocuklar suyun içinde yüzüyor, eğleniyor ve şakalaşıyorlardı. Ağır bir hava vardı ve sıcaktan bunalmıştı. Pervin onu fark etti.

"Sen git. Kalanını ben taşırım," dedi.

Suyun çekildiği kenar boyunca yürüdü. Bir iki kadın, ayak altında dolanma, diyerek onu azarladı. Güzide burnunda kedi nanesi ve sabun kokuları duya duya ilerdeki sarı çiçek açmış zambaklara doğru yürüyordu. Çocuklar birbirine su atarken Güzide de nasibini aldı ve elbisesi yer yer ıslandı. Ayağındaki çarıklar da ıslanmış, üstelik çamurlanmıştı da. Yosunlu taşların üzerinde bazen sendeliyor, düşecekmiş gibi oluyor, kendini zorlayarak hacıyatmaz gibi dengede kalmaya çalışıyordu. Kadın ve kızların sesleri azaldığında, kındıra ve papir kümelerinin yanından geçerek sarı zambakların yakınına gelmişti. Şimdi su kıyısında boyunca uzamış gür yaprakların arasına uzanarak zambak topluyordu. Çiçekleri her koparışında zambakların o kendilerine has baygın kokularını duyuyordu. Bazen gözlerini kapatarak kokluyordu onları. Bir ara merakından çiçeklerden birini kopardığı yerden diline değdirdi. Mavurlu bir tadı vardı. Sevmedi hemen tükürdü. Başını kaldırdığında sarı zambakların üzerinde uçan iki safir mavisi kızböceğini fark etti, onları meraklı bakışlarla inceledi. Tam o sırada Pervin'in sesini duydu.

"Güzideeee! Güzideeee! Nereye kayboldun?"

Kucağında bir demet zambakla koşa koşa geri döndü. Pervin'in yanına koştu.

"Sarı zambak topladım biraz."

"Hadi, Ömerleri çağır, yemek yiyeceğiz."

Pervin, yeni açmış sarı zambaklara baktı ama çok yorgun olduğu için onları yeterince koklayamadı. Abil Ana da elinde kalın tahtayı büyükçe bir taşın üzerine bıraktı ve belini güçlükle doğrulttu.

"Son çamaşır sepeti kaldı. Bir saate biter."

Abi Ana, ulu bir çınarın gölgesine oturmuş, Dadaruh'un dilim-

lediği ekmeklere yoğurt sürüyor, üzerine toz şeker dökerek herkese bir parça uzatıyordu. Ömer ve Mıstık öylesine acıkmışlardı ki iki dilim ekmeği iştahla bitirdiler. Dadaruh, kara bir karpuzu yarım ay şeklinde dilimleyip çocuklara uzattı.

"Hadi, bunları yiyin ve yüzmeye bakın, biraz sonra eve döneceğiz bak," diyordu.

Abil Ana onları tembihliyordu:

"Bak çok derine gitmek yok. Martlamazların Hüsmen suya kapılıp gittiydi de cesedini günler sonra ta Güvercinli Köprü dibinde buldulardı."

Pervin korkuyla ekliyordu:

"Allah korusun! Ağzından yel alsın Abil Ana!"

Güneş tam tepedeydi. Aladağlar'ı gri bir sis tabakası bürümüş ve dağların şahikalarında ince bulutlar peyda olmuştu.

Geri döndüklerinde evin portasından girince gözlerine inanamadılar. İki doru at ve siyah fayton kapıdaydı. Fatma Hanım, genellikle İstanbul'a giderken giydiği paltosuyla ve başında ipek şalıyla hazırdı. Yüzbaşı Şevki Bey de üzerine kül rengi bir redingot geçirmiş ve en yeni fesini takmıştı. Yüzbaşı, genç arabacıyı hâlihazırda bekletiyordu.

Fatma Hanım ve yüzbaşı onları gülerek karşıladılar. Dadaruh arabayı durdurduğunda Ömer atıldı:

"Yoksa İstanbul'a mı gidiyorsunuz?"

Yüzbaşı güldü.

"Nasıl unutursunuz! Hiç mi duymadınız?"

Ömer, arabadan atladı ve cevap verdi.

"Neyi baba?"

"Bugün Dereköy'de Hacı İsa Panayırı var ya! Hadi, hazırlanın sizi Dereköy'e götüreceğim."

Ömer ve Güzide sevinçle yerlerinde zıpladılar. Sonra da Ömer'in gözü, arabanın bir kıyısından onları mahzun mahzun seyreden Mıstık'a takıldı.

"Ya Mıstık!"

Yüzbaşı atıldı.

"Seni küçük sıpa… Seni götüreceğiz de onu bırakacak mıyız sandın? Bugün annen erkenden Hacıbudaklar'a gidip Mıstık için izin aldı."

Ömer, Mıstık'ın söğüt dalından yaptığı düdüğü peş peşe sevinçle öttürdü. Oradakilerin hepsi gülüştüler. Abil Ana da güldü ama bu gülüş kısa sürdü, elindeki çamaşır dolu sepeti eve doğru taşırken söylenmeye başladı.

"Panayır para yer!"

Yüzbaşı Dadaruh'un sürdüğü at arabasını çiftliğe gönderdiğinde bahçede üç çocuğun neşeli çığlıkları devam ediyordu.

Altıncı
Ömer Mektebe Başlıyor
Gönen Mahalle Mektebi / 1888

Hizmetçi Pervin çoğu günler Ömer'i, Hacıbudaklar'da arıyor, cennet ağaçları altında Mustafa'yla taştan arabalarla oynarken buluyor, bazı günler de onları yaramazlık yaparken suçüstü yakalıyordu. Eğer Hacıbudaklar'da bulamazsa ikisini de zaptiye ahırlarının önünden topluyordu.

Atlar, Ömer'in en büyük tutkusuydu. Ahırlarda kaç tane at olduğunu, onların cinslerini, nişanelerini, yeni doğan tayların sayılarını, hangisinin alnında sakar, bacağında seki olduğunu hep bilirdi. Bazı geceler yatağına yattığında yüzbaşıya bahsederdi onlardan. Atlarla ilgili sorular da sorardı babasına ama yüzbaşı, çoğu zaman onu duymayacak kadar yorgun olduğundan başını yastığa koyar koymaz uyuduğu için cevap veremezdi. Çok sonra Fatma Hanım, cevaplardı sonu gelmez sorularını. Sonra da onunla biraz daha konuşmak için zaptiye ahırlarındaki atları sorardı Ömer'e.

Hizmetçi Pervin de her zaman onu ilgiyle dinlemez hatta biraz da kızardı ona. Zaptiye ahırlarının önünde başına kötü bir olay gelmesinden korkardı en çok. Ömer'in kolundan tuttuğu gibi oradan uzaklaştırır, Güzide'yi almak için yanında mektebe götürürdü.

Bir gün Mahalle Mektebine Güzide'yi almak için annesiyle gitmişlerdi. Ömer, müdür odasında annesinin Büyük Hoca dediği kadını dikkatle inceliyordu. Uzun boylu, sırtında kamburu olan, kınalı saçlı, sivri burunlu yaşlı kadını süzdü.

Büyük Hoca, Fatma Hanım'la koyu bir sohbete tutulmuştu; bir ara Ömer'in kâğıt kalemle oynadığını görünce Fatma Hanım'la göz göze geldi, gözleriyle Ömer'i işaret etti:

"Maşallah, çocuğun pek hevesi var, bana yollasanız da okutmaya başlasam."

Fatma Hanım, bu ani teklif karşısında şaşırmıştı. Ne cevap vereceğini bilemedi.

"Ama Ömer daha çok küçük. Henüz dört yaşında."

"Olsun efendim, daha iyi ya! Ağaç yaşken eğilir."

Fatma Hanım, büyük bir telaşla kâğıda kuş resimleri çizen oğluna baktı. Kalemi çok güzel tutuyordu ve üstelik kalem eline çok yakışmıştı. Fatma Hanım düşündü, gözleri uzaklara daldı. Haşarılıklar yaptığı için evde artık onu zapt edemediğini, Pervin'in her gün zaptiye ahırlarından ve Hacıbudaklar'dan toplayıp getirmekten bunaldığını düşündü. Her Allah'ın günü sokaklarda aramaktansa yerinin belli olması belki de daha iyi olacaktı. Boğazını temizleyip art arda süren öksürüklerin ardından karşısındaki siyahlar giymiş cüsseli kadına cevap verdi:

"Peki, Hoca Hanım. Konuyu yüzbaşıyla bir konuşayım, o da uygun görürse pazartesi günü ablasıyla yollarım."

Zil çalmıştı. Talebeler kış boyunca ahırda kalmış ve baharla salınan hırçın atlar gibi itiş kakış mektebin çıkış kapısına doğru koşturmaya başlamışlardı. Güzide'ye yetiştiler. Fatma Hanım, Güzide'nin bez çantasını kolundan aldı. Oldukça ağırdı. Ona bakarak:

"Bir tane de Ömer'e dikelim bundan," dedi.

Güzide sevinçle sordu:

"Yoksa Ömer de mi mektebe başlayacak?"

Ömer, omuzlarını silkerek cevap verdi:

"Bana ne, ben gitmeyeceğim. O muallimden hiç koşlanmadım. Hasta bir çaylağa benziyor."

Fatma Hanım etrafına bakındı. Sonra da işaret parmağını dudaklarına götürdü.

"Susss! Bir duyan olacak! Çok ayıp!"

"Gitmeyeceğim! Gitmeyeceğim işte!"

"Gitmeyecek misin? Eve bir gidelim hele. Buna yüzbaşı karar verir ancak."

Yüzbaşı da uygun görmüştü. Abil Ana, sıcak sulu hamama götürürken yolda söyledi. Hamamda çok fazla eğlenmeyeceklermiş hem. Abil Ana, Seher Hanı'n bulunduğu mahalleye mevlide gidecekmiş bugün. O yüzden tek katlı cumbalı evlerin arasından, ecnebi mezarlığı yanından, çitlembik ağaçları arasından aceleyle yürüyorlardı. Peşlerinden atlı koşturuyormuş gibi hızlı yürüdüklerinden, Abi Ana'nın adımları hamama yaklaştıkça yalpalamaya başlamıştı. Hatta elindeki bez çanta bile ağır geliyor olmalıydı ki kaynara yaklaştıkça yerde sürtünmeye başlamıştı.

Erkekler eski kilisenin yakınlarında etrafı tahtalarla çevrelenmiş daima duman tüten kaynarda yüzerdi. Kadınlar ve küçük çocuklarsa kapalı bölümdeki sıcak sulu hamamda… Abil Ana, soyunma kabininde Ömer'in kıyafetlerini çıkarır, beline küçük bir peştamal dolar; sonra da ona biraz dışarda beklemesini söyleyerek bir süre kabinde kalırdı.

Abil Ana kabinden çıktığında peştamale sarınmış halde, Ömer'in gözüne çok komik görünürdü ama ona bakıp gülemezdi. Çünkü ondan çok korkardı. Bir kere gülecek oldu da, Abil Ana kara kaşlarını çattığında, annesinin hikâyelerde anlattığı, koca dudaklı, gözleri pörtlek, zındık karası kuyu arabı gibi göründü gözüne.

Hamamda o kadar uzun kalırlardı ki Ömer sıkılırdı. Kadınların bacaklarına sürdükleri zırnık otunun ağır kokusuna hiç dayanamazdı. Nem, rutubet ve ot kokan bu hamamda buharlar arasında etleri sarkmış, şişman kadınları seyretmek ona alelade gelirdi. O gün de çok sıkıldı. Bir süre hamamda dolaştı, sonra biraz nefes almak için soğukluk bölümüne geçti. Geri döndüğünde buharlar içinde havuzun kıyısında boylu boyunca yatan, her kurnanın başında maniler söyleyerek eğlenen peştamallara sarınmış kadınları ve kızları artık görmek istemiyordu. Aslan başlıklı kurnanın başında yıkanan, sidr yapraklarıyla ovalanan Abil Ana'nın tepesine alıcı kuş gibi dikilip sordu:

"Bugün ben de seninle gelsem!"

"Nereye?"

"Seher Hanı'na."

"Seher Hanı'na mı? Durup dururken bunu da nerden çıkardın şimdi?"

"Buraya gelirken yolda söylemiştin ya!"

"Ha, şu mesele… Ama ben o mahallede çok kalmayacağım ki. Yanlış anlamışsın sen. Seher Hanı'na değil yakınındaki bir eve mevlide gideceğimi söylemiştim. Hem Seher Hanı'nda uzak köylerden, başka şehirlerden gelen insanlar kalır."

"Olsun, ben de gelmek istiyorum seninle. Sen mevlitteyken ben de handaki atlara bakarım."

"Atlara mı? Hem orda atların olduğunu nerden biliyorsun sen? Yoksa daha önce gittin mi?"

"Şey…Şeyyy! Yüzbaşıya anlatmayacağına söz verirsen söylerim."

"Peki, anlatmam. Söyle hele."

"Mıstık'la bir kere oraya gitmiştik. Kötü bir niyetimiz yoktu inan. Yüksek pencerelere tırmanarak alt katındaki ahırlarda bulunan atlara baktık. Bir tanesinin akıtması alnından burnuna kadar uzanıyordu."

"Nee? Ne yaptınız? Orası kasabaya gelenlerin ilk uğradıkları yerdir. Hep düzgün insanlar kalacak değil ya, hırlısı hırsızı, huylusu huysuzu da kalır orda. Sakın yüzbaşı duymasın bunu. Hepimizi kıtır kıtır keser sonra!"

"…"

"Bir daha seni oralarda görmeyeyim bak. Yüzbaşıya anlatırım her şeyi."

"Anlatma n'olur Abil Ana. Gitmem."

"Eğer gidersen, sonra Hasanabdallar alır seni başka yerlere götürürler de bir daha evin yolunu bulamazsın. Yüzbaşıya ne cevap veririz sonra!"

O gün Abi Ana, Kilimcigillerin Zehra Teyze'ye iyi bir kese attırdıktan ve Ömer'i de kükürtlü sularla bir güzel yıkadıktan sonra ancak yollara düştüler. Abil Ana çitlembik ağaçlarının altına geldiklerinde kuşkanadından bile üşütecekmiş gibi çarşafına sarınarak Ömer'e baktı.

"Artık mektebe gidecek kadar ak pak oldun Ak Bey."

Yedinci
Ant
Gönen Mahalle Mektebi / 1888

Ömer, mektepte geçen birkaç ayın sonunda başını yastığa koyduğunda, bembeyaz evlerini ve mektebini gözünün önüne getirdi.

Büyük bir bahçe… Ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev… Sağ köşesinde her vakit oturdukları beyaz perdeli oda… Sabahları annesi, onu bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersini tekrar ettirir, sütünü içirirdi. Bu pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük, toprak rengindeki binanın camsız ve kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik onu çok korkuturdu. Yemeklerini pişiren, çamaşırlarını yıkayan, tahtalarını silen, babasının atına yem veren, av köpeklerine bakan hizmetçileri Abil Ana'nın her gece anlattığı korkunç ve bitmez hikâyelerdeki ayıyı bu karanlık pencerede görür gibi olurdu. Bu vehim ile rüya dinlemek ve tabir etmek merakında olan zavallı annesine her sabah ayılı rüyalar uydurur; iri ve kuzgun bir ayının onu kapıp dağa götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarını bağladığını, burnunu ve dudaklarını yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler; ona birçok, "Hayırdır inşallah…" dedirtirdi. Fatma Hanım, rüyayı tabir ederken onun büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağını, ona kimsenin fenalık yapamayacağını temin ettikçe; Ömer yalan söylediğini unutur, ne kadar sevinirdi…

Mektep bir katlı, duvarları badanasız idi. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük ve ağaçsız bir bahçe… Bahçenin nihayetinde ayakyolu ve gayet kocaman abdest fıçısı… Erkek çocuklarla kızlar karmakarışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlardı. "Büyük Hoca" dedikleri kınalı ve az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar ve bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri ve sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş hain ve hasta bir çaylağa benzerdi. Küçük Hoca erkekti. Ve Büyük Hoca'nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Biraz aptalca idi. Ömer, arkadaki rahlelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yer-

de otururdu. Kızlar, belki saçlarının açık sarı olmasından, ona hep "Ak Bey" derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya ismini söylerler yahut "Yüzbaşıoğlu" diye çağırırlardı. Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan "Geldi gitti," levhası yassı ve cansız bir yüz gibi onlara bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık durmadan bağıran, haykırarak okuyan çocukların susmaz ve keskin çığlıklarıyla sanki daha ziyade ağırlaşır ve bulanırdı.

Mektepte yalnız bir tür ceza vardı: Dayak… Büyük kabahatliler, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Ve falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük Hoca'nın ağır tokadı… Büyük Hoca'nın uzun sopası… Ki rast geldiği kafayı mutlaka şişirirdi. O, hiç dayak yememişti. Belki iltimas ediyorlardı. Yalnız bir defa Büyük Hoca, kuru ve kemikten elleriyle yalan söylediği için sol kulağını çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki, ertesi günü bile yanıyordu. Ve kıpkırmızı idi. Hâlbuki kabahati yoktu. Doğru söylemişti. Bahçedeki abdest fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca bu kabahati yapanı arıyordu. Bu, mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta ve zayıf bir çocuktu. Ömer haber verdi. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi ve yere yattı. Bağıra bağıra sopaları yedi. O vakit Büyük Hoca, "Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?" diye kulağına yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.

Ağladı. Ağladı. Çünkü yalan söylemiyordu. Evet, musluğu koparırken gözüyle görmüştü. Akşam azadında dayağı yiyen çocuğu tuttu:

"Niçin beni yalancı çıkardın?" dedi. "Musluğu sen koparmamıştın."

"Ben koparmıştım."

"Hayır, sen koparmamıştın. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm."

Israr edemedi. Yüzüne baktı. Bir an öyle durdu. Eğer hocaya söylemeyeceğine yemin ederse, saklamayacaktı. Anlatacaktı. Ömer hemen yemin etti. Merak ediyordu:

"Musluğu Ali koparmıştı," dedi. "Ben de biliyordum. Ama o çok zayıf, hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı."

"Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?"

"Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi, kuvvetliyim. Onu kurtardım işte."

Pek güzel anlamadı. Tekrar sordu:

"Ant ne?"

"Bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum!"

O vakit güldü. Ondan uzaklaşarak cevap verdi:

"Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ant içmek derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar."

Sonra dikkat etti, mektepte birçok çocuk, birbirleriyle ant içmişlerdi. Kan kardeşiydiler. Bazı kızlar bile kendi aralarında ant içmişlerdi.

Bir gün, bu yeni öğrendiği göreneğin nasıl yapıldığını da gördü. Yine arka rahlelerdeydi. Küçük Hoca abdest almak için dışarı çıkmıştı. Büyük Hoca, arkasını talebelere çevirmiş, yavaş yavaş, bir sümüklüböcek kadar ağır, namazını kılıyordu. İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler. Çıkan büyük, kırmızı damlayı kollarının üzerinde bu çizgiye sürdüler, kanlarını karıştırdılar. Sonra birbirlerinin kollarını emdiler.

Ant içerek kan kardeşi olmak… Bu, onu düşündürmeye başladı. Şayet onun da kan kardeşi olsa idi, hocaya kulağını çektirmeyecek, ihtimal falakaya yatacağı zaman onu kurtaracaktı. Koca mektebin içinde kendini yapayalnız, arkadaşsız ve hamisiz zannediyordu, annesine fikrini, her çocuk gibi birisiyle ant içmek istediğini söyledi. Ve andı tarif etti. Razı olmadı:

"Öyle münasebetsizlikler istemem. Sakın yapma ha…" diye tembih etti. Lakin o dinlemedi. Aklına ant içmeyi koymuştu. Fakat kiminle? Bir tesadüf, beklenilmeyen bir kaza ona kan kardeşini kazandırdı. Cuma günleri evlerinin bahçesine, bütün komşu çocukları toplanırlardı. Akşama kadar beraber oynarlardı. Arkadaki evlerin sahibi Hacıbudaklar'ın Mıstık… En çok ismi hoşuna giderdi. Bu kelimeyi söylerken sanki tat duyar, boyuna tekrarlardı. O kadar ahenkliydi ki… Kızlar bu güzel isme uydurulmuş kafiyeleri, Mıstık'ı bahçede, sokakta görünce bir ağızdan söylerlerdi:

Mustafa Mıstık,
Arabaya kıstık,
Üç mum yaktık,
Seyrine baktık!

diye bağrışırlar, ellerini yumruk yaparak ona karşı dururlardı. Mıstık hiç kızmazdı. Gülerdi. Herkes, bazı bu beyitleri bağırarak tekrarlar, eğlenirdi.

Bu iki minimini beyit, onun hayaline bile tesir etmişti. Rüyasında, birçok arsız kızların Mıstık'ı büyük bir muhacir arabasına sıkıştırarak ve etrafına üç mum yakarak seyrine baktıklarını görürdü. Niçin Mıstık öyle uslu dururdu? Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştığı katran kokulu arabadan kurtulmazdı? Hepsinden kuvvetli idi. Adı gibi her tarafı yuvarlaktı; başı, kolları, bacakları, vücudu… Hatta elleri… Bütün çocukları güreşte yenerdi. Ve yazın her cuma sabahı büyük bir deste söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendilerine atlar yapar, cirit oynar, yarışa çıkarlardı. Yarışta da hepsini geçerdi. Onu hiçbiri tutamazdı.

İşte yine böyle bir cuma günü, Mıstık söğüt dallarıyla geldi. Ömer, uzununu kendine ayırdı. Öbürlerini çocuklara dağıttı. Bir çakı ile bu dalların ucunu keser, kabuklarından iki kulak bir burun çıkartır, tıpkı bir at başına benzetirdi. Ve bunu en güzel Ömer yapardı.

Ömer, kendi atını yapıyordu. Mıstık'la diğer çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu, farkına varmadı, söğüdün kabuğu birden yarıldı. Arasından kayan çakı sol elinin şahadet parmağını kesti. Sulu ve kırmızı bir kan akmaya başladı. O saatte aklına bir şey geldi: Ant içmek… Parmağının acısını unuttu, Mıstık'a:

"Haydi!" dedi. "Hazır elim kesildi. Kan kardeşi olalım. Sen de kes!"

Siyah gözlerini yere dikerek, büyük ve yuvarlak başını salladı:

"Olur mu ya… Ant için kol kesmek lazım."

"Canım ne zararı var?" diye ısrar etti. "Kan değil mi? Hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan… Haydi, haydi!"

Razı oldu. Ömer'in elinden aldığı çakıyla kolunu, hatta biraz derince kesti. Kanı o kadar koyuydu ki, akmıyor, bir damla halinde kabarıyor ve büyüyordu: Ömer'in parmağının kanı ile karıştırdı. Ev-

vela Ömer emdi. Bu, tuzlu ve sıcak bir şeydi. Sonra Mıstık da onun parmağını emdi.

Bilmiyordu, aradan ne kadar zaman geçti? Mıstık'la kan kardeşi olduğunu adeta unutmuştu. Yine beraber oynuyordu. Mektepten eve beraber dönüyorlardı. Bir gün hava pek sıcaktı. Büyük Hoca, onları yarım azat etti. Tıpkı perşembe günü gibi… Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorlardı. Ömer, fesinin altına mendilini koymuştu… Terini silmediği için yüzü sırılsıklamdı. Büyük ve geniş bir yoldan geçiyorlardı. Kenarda yığılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasından birkaç adam kalın sopalarla kovalıyorlardı. Onlara: "Kaçınız, kaçınız, ısıracak!" diye bağırdılar. Korktular, şaşırdılar. Öyle kaldılar. Evvela Ömer biraz kendini toplayarak, "Aman, kaçalım…" dedi ama gözleri ateş gibi parlayan köpek onlara yetişmişti. O vakit Mıstık, "Sen arkama saklan!" diye haykırdı ve önüne geçti. Köpek onun üzerine hücum etti. İlkin hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı.

Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Mıstık'ın küçük fesi ve mavi yemenisi düştü. Bu muharebe, Ömer'e pek uzun geldi. Titriyordu. Sopalı adamlar yetiştiler. Köpeğe odunlarının bütün kuvvetiyle birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından ve burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dörtnala kaçtı. Mıstık, "Bir şey yok… Acımıyor… Biraz çizildi…" diyordu. Evine götürdüler. Ömer de hemen evine koştu. Annesine başlarına geleni anlattı. Abil Ana, onu yere yatırdı. Uzun uzadı kasıklarına, korku damarlarına bastı. Ve öyle bir duâ okuyarak yüzüne üfledi ki sarımsak kokusundan aksırdı.

Ertesi günü Mıstık mektebe gelmemişti. Daha ertesi günü yine gelmedi… Annesine, Hacıbudaklar'a gidip Mıstık'ı görmelerini söyledi.

"Hasta imiş yavrum," dedi. "İnşallah iyi olunca yine oynarsınız, şimdi rahatsız etmek ayıptır."

Ondan sonra Ömer, her sabah Mıstık'ı iyileşmiş bulacağı ümidiyle mektebe gitti.

Fakat heyhat… O hiç gelmedi… Köpek kuduzmuş. Baktırmak

için Mıstık'ı Bandırma'ya götürdüler. Oradan İstanbul'a göndereceklerdi.

Ve nihayet bir gün işittiler ki, Mıstık ölmüş…

***

Ertesi gün Hacıbudaklar'da büyük bir kalabalık vardı. Rüzgâra emanet cennet ağaçlarının altlarında kızmızı fesli hocalar yan yana dizilmiş Kur'an okuyorlardı. Bir ara Çarşı Camisi'nin imamı ölüm üzerine konuştu ve Mıstık'ın yeşil cennet kuşu olduğunu, anne ve babasını cennette karşılayacağını söyledi. Herkes hep bir ağızdan bu duaya âmin diyerek eşlik etti. Mıstık eller üzerinde Çarşı Camisi'ne doğru götürülürken Ömer, tabutun peşinden koştu. Bir ara bir taşa takılıp düştü. Yerden fesini alırken cennet ağaçlarının alaca gölgelerinin düştüğü iki katlı hanayın önünde ağlayan kadınları gördü. Öğle namazının ardından Çarşı Camisi'nin bahçesinde Mıstık'ın cenaze namazı kılındı. Namazın ardından ak sakallı bir ihtiyar harap şadırvandan doldurduğu ibriği Ömer'in eline tutuşturdu ve Mıstık'ın mezarının üzerine dökmesini söyledi. Ömer, bunu kendine görev saydı. Kalabalık tabutu tekrar omuzladığında ve kasabanın mezarlığına doğru götürülürken Ömer, elindeki ibriği sımsıkı tuttu.

Mıstık'ı çitlembik ağaçlarının altına gömdüler. Kim olduğunu bilmediği bir adam ağaçların diplerinden söktüğü mor renkli orman menekşelerinden mezara dikti. Ömer, hocaların okuduğu Kur'an-ı Kerim'i huşu içinde dinlerken ibrikteki suyu tembihledikleri gibi mezarın üstüne baştan sona döktü.

Ömer, mezarlıktan ayrılırken dallarda baştankaralar ötüşüyordu. Gözü yaşlı, yüksek dallarda kuşları aradı. Mıstık'la çaya yüzmeye giderken duydukları sesti bu. Biliyordu, Mıstık ölmemişti.

Ömer, sol elinin işaret parmağına baktı birden ve hıçkırıklarına karşı koyamadı. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi, artık onun için çok kutsaldı. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşinin, sıcak dudaklarını tekrar parmağının ucunda duydu. Gözyaşları yanaklarından süzülürken onu kurtarmak için kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen o aslan gibi kahramanın hayali gözlerinin önünde belirdi.

Sekizinci
İlk Namaz
Bembeyaz Köşk - 1889

Soğuk bir kış gecesiydi. Ömer, annesinin odasına bitişik olan küçük odadaki karyolada uyuyordu. Annesi odaya girdi, nazik parmaklarıyla bir öpücük gibi oğlunun alnını okşadı, saçlarını taradı:

"Haydi, Ömerciğim, kalk. Kalk haydi yavrucuğum..."

Ömer gözlerini açtı. Köşedeki küçük yazıhanenin üzerinde yanan kedi kafasına benzeyen küçük gece kandili iki pencereli olan odanın beyaz, muşamba perdelerinin esmerliklerini aydınlatıyor ve yeşil, camit gözleriyle ona bakıyordu.

"Fakat anneciğim," dedi. "Daha gece..."

Fatma Hanım, her vakit öptüğü yerden, sol kaşının ucundan Ömer'i tekrar öptü:

"Yok, yavrucuğum, sonra vakit geçer," diyerek koltuklarından tutarak kaldırdı.

Ömer, içi pamuklu küçük terliklerini giyerek ve gözlerini yumruklarıyla ovuşturarak onu takip etti. Karanlık sofadan bir lahzada geçerek annesinin odasına girdi. Bağdaş kurmuş bir zenciye benzeyen siyah ve alçak soba, gürüldeyerek yanıyordu.

"Aaa... Pervin de kalkmış!"

Pervin, elindeki sarı güğümü sobanın üzerinden indiriyordu. Onun kalkacağına hiç ihtimal veremezdi. Fatma Hanım:

"Pervin her sabah kalkar."

Ömer hiç kalkmadığı halde, onun her sabah kalkmasına şaşırdı. Hırkasını çıkardılar, kollarını sıvadılar, abdest leğeninin yanına çömeldi.

Fatma Hanım:

"Öyle yorulursun," diyerek küçük bir iskemleyi altına koydu, Ömer ona oturdu.

"Haydi, besmele çek..."

Pervin, ılık suyu ellerine döküyor, Fatma Hanım başucunda duruyordu.

"Yüzünü... Şimdi kollarını, yine üç defa," diye fısıldıyor, unuttukça:

"Aa! Hani başına mesh?" gibi ihtarlarla yanlışlarını ona tekrar ettiriyordu.

Abdest bitince annesiyle beraber yavaş bir sesle namaz dualarını okuyarak kollarını ve yüzünü kuruladı. Pervin de Ömer'in ayaklarını kuruladı ve çoraplarını giydirdi. Ömer, ısınmak için sobanın önüne gitti, arkasına dönünce annesini Irakıyye seccadeyi açıyor gördü... Sonra Fatma Hanım, başına yeşil başörtüsünü örterek onu çağırdı:

"Gel..."

Ömer gitti. Küçücük Ömer, oh onunla bir seccadede, bir yavru samimiyet ve saadetiyle o muazzez, o hassas anne vücudunun yanında durdu. Fatma Hanım, iki lakırdı ile ona yapacağını, evvelden öğrettiklerini tekrar etti:

"İki rekât sünnet... Gece öğrendiklerini unutmadın ya?"

"Hayır..."

"Haydi…"

Fatma Hanım, iftitah tekbirini ellerini omuzlarına kaldırarak bir kadın gibi yaparken, Ömer de gayr-i ihtiyari onu taklit etti. Sünneti bitirdikten sonra, ona, gözlerinin tatlı ve tesirli bir tebessümüyle gülerek:

"Yavrum," dedi. "Sen kadın mısın? Kadınlar öyle başlar, sen erkeksin, ellerini kulaklarına götüreceksin."

Ve sıcacık elleriyle onun küçük ellerini kulaklarına kaldırdı:

"İşte böyle," diyerek erkek iftitahını öğretti.

Ömer de tekbiri öyle alıp annesinden farkını, niçin erkek olduğunu, erkekliğin ne olduğunu, erkek olmanın yalnız küçük kızları dövmek ve onlara hâkim olmaktan başka da farkları olacağını düşünerek namazı bitirdi.

Dua ederken sordu:

"Nasıl dua edeceğim anne?"

Fatma Hanım, dua ediyor ve dudakları hareket ettikçe, başörtüsü de ihtizaz eder gibi oluyordu. Başını salladı, duasını bitirdikten sonra:

"Evvela İslam olduğu için ey cenab-ı vacibü'l vücut hazretleri, sana hamd ederim de… Sonra, vatanımızın düşmanlarını perişan etmeni senden istirham ederim, de… Sonra da bütün eziyet çeken,

hasta olan, felakette bulunan, fakir olan Müslümanların selamet ve sıhhatlerini senden temenni ederim, de. En sonda kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et!" dedi.

Ömer, bu basit ve Türkçe duayı, annesinin dolabındaki birbiri üstüne duran ve karıştırmaklığı "Dua kitaplarıdır, sakın ilişme!" ihtarıyla daima men olunan, yıpranmış, Arapça ve esreli-üstünlü kitapları hatırlayarak içinden söyledi; sonra Fatiha...

Fatma Hanım, seccadeyi toplayarak ona uyuyup uyumayacağını sordu. Ömer, uykusu var mıydı, bunu bilmiyordu… Cevap vermedi.

"Haydi, öyleyse, git kitabını getir, dersini dinleyeyim."

"Peki."

Artık esmer ve duman gibi bir aydınlıkla tenevvür eden sofadan hızla geçti. Odasının perdeleri biraz beyazlaşmış, küçük gece kandilinin yemyeşil gözleri sönerek siyah iki nokta gibi kalmış; sanki geceleri kendisine bakarak uyuduğu bu kedi kafası artık ölmüş; hayatı terk etmişti. Yazıhanesinin üstünde açık duran kitabını kaptı, annesinin yanına koştu, hiç yanlışı çıkmadı.

Annesi geceleri derdi ki:

"Yatmadan önce dersini üç defa oku yavrum, uyurken melaikeler sana onu öğretir."

O melaikeler, o gece de, uykusunda ona dersini öğretmişlerdi. Fatma Hanım, müşfik aferinlerle saçlarını okşadı ve:

"Daha mektebe çok zaman var," diye onu yatağına yatırdı.

Uykusu yoktu, annesine bakıyordu. Yeşil başörtüsü başında, bu yarı aydınlık içinde, bir hayal gibi hareket ederek Kur'ân'ı aldı ve pencerenin kenarına, geniş sedire oturarak ince ve nazik sesiyle okumaya başladı.

Ruhunda bir şiir izi bırakan bu güzel sesi dinleyerek… Büyük, yeşil başörtüsünün altında, güzel ve temiz çehresini görerek… Ve yavaş yavaş sallanan mukaddes başının Allah'a yalvaran hafif ahengini seyrederek dalıyordu. Perdelerin altından görülen dumanlı gökyüzü gittikçe aydınlanıyor, geç kalmış birkaç yıldız koyu lacivert bir atlasa düşmüş mavi ve nadide elmaslar gibi büyüyor, mavi ışıklar saçarak parlıyorlardı. Annesini bir meleğe benzetiyordu, bu hayalle melekleri düşünerek... Kur'ân okuyan annesinin şimdi etrafına toplanmaları lazım gelen melekleri göreceğini zannederek dalıverdi. Yüzünün üstünde, ahirette güller bitecek ve cehenneme girecek